

Lördagen den 15 december

Kl. 9.00

§ 1 Justerades protokollet för den 7 innevarande månad.

§ 2 Översyn av tullbestämmelser och skatteregler för kungahusets medlemmar

Föredrogs skatteutskottets betänkande nr 51 i anledning av motion om översyn av tullbestämmelser och skatteregler för kungahusets medlemmar.

I detta betänkande behandlades motionen 1973:888 av herr Bergqvist m. fl. (s) vari hemställt att riksdagen hos Kungl. Maj:t begärde en översyn av tullbestämmelser och skatteregler för kungahusets medlemmar.

Utskottet hemställde att riksdagen skulle avslå motionen 1973:888.

Herr BERGQVIST (s):

Herr talman! Om vi har ett kungahus och kungahusets medlemmar fullgör vissa uppgifter i offentlig tjänst, är det självklart att de skall ha en rimlig ersättning. Men det borde vara lika självklart att hela ersättningen utgår i form av anslag över budgeten och inte i form av speciella skatte- och tullbefrielser. Det strider mot sunda budgetprinciper.

För det första är det fel att skatter och tullar inte gäller lika för kungahusets medlemmar och andra medborgare. För det andra går det knappast att i förväg beräkna det ekonomiska värdet av sådana privilegier. Enligt moderna budgetprinciper borde riksdagen fastställa hela ersättningen till kungahuset i samband med den årliga budgetbehandlingen av anslaget till den kungliga hovhållningen. I dag måste vi erkänna att vi inte när vi behandlar budgeten vet hur mycket pengar som staten satsar till kungahuset.

Sedan har vi specialproblemet med de medlemmar av kungahuset som bosatt sig i utlandet eller som helt lever som privatpersoner i Sverige utan att ha några officiella plikter. Varför skall dessa personer befrias från kupongskatt, ha en särskilt lindrig skala när det gäller arvsskatt osv.? Även om man skulle pröva detta och komma fram till uppfattningen att de bör ha ett statligt stöd, så gäller även då huvudregeln att ett sådant stöd bör utgå genom anslag över budgeten, inte genom att man gör särskilda undantag i skattelagstiftningen och tullbestämmelserna. Det finns faktiskt exempel på att man i den gruppen frivilligt avstår från att utnyttja dessa privilegier. Jag förmodar att vederbörande upplever förmånerna som orimliga. Den inställningen är värd erkännande. Men ingen skugga bör falla över de personer som utnyttjar sina privilegier.

Lördagen den
15 december 1973

*Översyn av tull-
bestämmelser och
skatteregler för
kungahusets
medlemmar*

Dessa privilegier är ju fastställda i lag, och skall någon kritiseras i sammanhanget så är det väl riksdagen, som fortfarande godtar denna ordning.

Jag yrkar därför att riksdagen i anledning av motionen 888 ger Kungl. Maj:t till känna att kungahusets nuvarande skatte- och tullförmåner bör prövas med utgångspunkt i att kungahusets medlemmar i princip skall vara skatte- och tullmässigt jämställda med övriga medborgare.

I detta anförande instämde herrar Jansson (s), Mossberg (s) och Alf Pettersson i Malmö (s), fru Lundblad (s), herrar Alemyr (s), Rosqvist (s) och Nilsson i Norrköping (s), fru Theorin (s), herrar Lundberg (s), Hjorth (s) och Gadd (s), fru Bergander (s), herr Palm (s), fru Eriksson i Stockholm (s), herr Lorentzon (vpk) samt fru Normark (s).

Herr BRANDT (s):

Herr talman! Det här betänkandet grundar sig som alla förstår på en kompromiss i utskottet. Vi säger i betänkandet att invändningar i och för sig kan riktas mot att kungahusets medlemmar inte är skyldiga att erlagga skatt och tull i samma utsträckning som andra medborgare. Det är utskottets enhälliga mening. Men vi anser ändå att det bör ankomma på Kungl. Maj:t att bedöma dessa frågor i samband med budgetbehandlingen. Storleken av de apanage och andra anslag som nu utgår till kungahusets medlemmar är ju fastställd med hänsyn till att dessa inkomster inte är skattebelagda. Skall man nu ändra denna ordning måste man, som ju alla förstår, ändra också på apanagen och anslagen till kungahuset, och detta måste ske efter en prövning i finansdepartementet.

Vi har inte velat gå så långt att vi säger att det här skall genomföras på något visst sätt. Kapitalskatteutredningen har lagt fram ett betänkande, där man diskuterar den här frågan. Kungl. Maj:t har ännu inte lagt fram något förslag med anledning av detta betänkande, och vi har ansett att vi bör avvakta Kungl. Maj:ts prövning av frågan. Vi skriver dock i betänkandet att vi förutsätter att frågan om kungahusets skatte- och tullförmåner kommer att prövas i detta sammanhang. Jag tror inte att något annat utskott skulle ha föreslagit något annat i detta avseende.

Jag ber med det anförda, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr BERGQVIST (s):

Herr talman! Jag har inga speciella synpunkter på i vilka former och på vilket sätt den här prövningen skall tillgå. Jag tycker liksom herr Brandt att man med förtroende kan överlämna åt regeringen att göra den prövningen i de former som anses lämpliga. Studerar man motionen noga finner man faktiskt också att där inte sägs någonting om att det skall tillsättas en särskild utredning eller något sådant. Vad det är fråga om är att göra en översyn, och Kungl. Maj:t får självständigt avgöra i vilka former den bör ske.

Jag har mycket stor respekt för herr Brandt i många avseenden, och jag skall därför passa på att citera vad han sagt i den här frågan tidigare. År 1971 behandlades en liknande motion av herr Palm och fru Sigurdsen.

Den avstyrktes av utskottet, men i debatten sade herr Brandt bl. a. följande:

”Jag tror att jag å hela utskottets vägnar kan säga att motionen inte har avstyrkts i sak.” — — — ”Men vi har sett saken så att riksdagen bör besluta vilken ställning statschefen skall ha i vårt moderna samhälle innan vi tillsätter den begärda utredningen.”

”Jag tror att jag å alla socialdemokraters i utskottet vägnar kan säga att vi i sak inte har något emot motionärernas uppfattning. Personligen anser jag det alldeles obefogat att kungahusets kapitalinkomster inte beskattas.” — — — ”Jag tror att jag har alla socialdemokrater i utskottet med mig när jag säger att vi är beredda att ta upp frågan på allvar och medverka till en förändring på denna punkt när riksdagen har fattat beslut om statschefens ställning.”

Ja, riksdagen har nu i en första omgång fattat beslut om statschefens ställning, och vi kan utgå från att det beslutet kommer att gälla även i fortsättningen. I betänkandet uttalas att utskottet förutsätter att frågan om kungahusets nuvarande skatte- och tullförmåner kommer att prövas. Det av mig ställda yrkandet anknyter till utskottets uttalande om att en sådan prövning förutsätts ske. Eftersom ärendet nu ligger i riksdagen, kan det väl vara rimligt att riksdagen samtidigt uttalar sin mening och då säger att i princip bör gälla samma skatte- och tullbehandling för kungahusets medlemmar som för andra.

Herr BRANDT (s):

Herr talman! Vad herr Bergqvist läste upp står jag för; vad jag har sagt tidigare är givetvis fortfarande min personliga uppfattning. Men jag tycker att man förstorar den här frågan. Den är faktiskt mera en principiell fråga än en kostnadsfråga, och det har vi med några få rader velat fästa kammarens uppmärksamhet på. Om man inför skattebeläggning får man ju justera anslagen, och som jag sade måste det ske i samband med att man ser över dem i det här avseendet.

Om riksdagen vill ge en opinion till känna har jag ingenting emot det, men vi i utskottet — och jag också — har så pass mycket förtroende för Kungl. Maj:t att vi anser att prövningen bör ligga där. Jag hoppas att det kommer att ske en förändring på den här punkten, men så långt har vi inte velat sträcka oss i utskottet att vi direkt säger ifrån hur och var och när denna skall ske.

Herr BERGQVIST (s):

Herr talman! Jag konstaterar att det egentligen inte finns någon skillnad mellan herr Brandts och min uppfattning. Vad frågan gäller är om man, när ärendet nu ändå ligger i riksdagen för behandling, skall i voteringen uttala den principiella mening som herr Brandt själv gav uttryck för eller om man skall låta bli det. Man kan säga att det inte spelar så stor roll, men å andra sidan har det i debatten inte framkommit några skäl för att låta bli att säga sin mening, och då kan man lika gärna göra det.

Överläggningen var härmed slutad.

Nr 160

Lördagen den
15 december 1973

*Översyn av tull-
bestämmelser och
skatteregler för
kungahusets
medlemmar*

Lördagen den
15 december 1973

*Nya regler för
allmän fastighets-
taxering, m. m.*

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels det av herr Bergqvist under överläggningen framställda yrkandet, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Bergqvist begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller skatteutskottets hemställan i betänkandet nr 51 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit det av herr Bergqvist under överläggningen framställda yrkandet.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Bergqvist begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja	—	169
Nej	—	106
Avstår	—	6

§ 3 Nya regler för allmän fastighetstaxering, m. m.

Föredrogs skatteutskottets betänkande nr 70 i anledning av Kungl. Maj:ts proposition 1973:162 med förslag om nya regler för allmän fastighetstaxering, m. m. jämte motioner.

I propositionen 1973:162 hade Kungl. Maj:t, under återopande av utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för den 26 oktober 1973, föreslagit riksdagen att anta vid propositionen följande förslag till

1. lag om ändring i kommunalskattelagen (1928:370),
2. skogsvärderingsinstruktion,
3. förordning om ändring i förordningen (1947:576) om statlig inkomstskatt,
4. förordning om ändring i förordningen (1947:577) om statlig förmögenhetsskatt,
5. förordning om ändring i stämpelskattförordningen (1964:308),
6. förordning om ändring i förordningen (1941:416) om arvsskatt och gåvoskatt,
7. lag om ändring i förordningen (1946:324) om skogsvårdsavgift,
8. lag om ändring i taxeringsförordningen (1956:623),
9. lag om ändring i förvaltningsprocesslagen (1971:291),
10. lag om ändring i lagen (1971:52) om skatterätt och länsrätt.

Beträffande propositionens huvudsakliga innehåll anfördes följande:
”I propositionen föreslås, inför 1975 års allmänna fastighetstaxering, nya regler för allmän fastighetstaxering. De föreslagna reglerna innebär i huvudsak följande.

Det civilrättsliga fastighetsbegreppet skall i princip användas även

inom skatterätten. För att bibehålla ett såvitt möjligt oförändrat underlag för beräkning av garantibeloppet, som ingår vid beräkningen av inkomst för kommunal beskattning, kommer emellertid s. k. industritillbehör — som hittills i stor utsträckning behandlats som lös egendom i skatterätten — att vara befriade från skatteplikt. Bestämmelserna om bildande av taxeringsenhet moderniseras och anpassas till den nya fastighetsbildningslagstiftningen. Samfälligheternas behandling i fastighetstaxeringshänseende regleras.

All fastighetsvärdering vid fastighetstaxering — således även av skogsmark och växande skog — skall ske med utgångspunkt i marknadsvärdet. Taxeringsvärdenivån, som hittills bestämts genom rekommendationer på det s. k. Stockholmsmötet, fastställs författningsmässigt till 75 % av den statistiskt belagda marknadsvärdenivån vid ingången av året före taxeringsåret.

Byggnadsvärdet skall redovisas som delvärde även vid taxering av jordbruksfastighet. I samband därmed ändras den nuvarande delvärde-redovisningen på några smärre punkter, såväl för jordbruksfastighet som för annan fastighet. I det sistnämnda hänseendet kan nämnas att det särskilda maskinvärdet inte skall redovisas längre.

För delvärdet skogsbruksvärdet — dvs. taxeringen av skogsmark och växande skog — sker en rad förändringar. Förutom övergången till marknadsvärdet som värderingsgrund införs en ny skogsvärderingsinstruktion som bättre än den nuvarande tar hänsyn till regionala förhållanden och avverkningspolitiska överväganden. Även beräkningen av kostnaderna för skogsbruket ger bättre differentiering än vad som kan ske med nuvarande metoder.

En genomgående linje i förslaget är att författningarna endast tar upp grundläggande värderingsfrågor under det att detaljregleringen får ankomma på riksskatteverket.

I propositionen föreslås även vissa följdändringar i fråga om inkomst- och förmögenhetsskatten samt arvs- och gåvoskatten och stämpelskatten. Dessa ändringar föranleds främst av den ändrade situationen i skattehänseende såvitt gäller industritillbehören. Även den s. k. proportioneringsregeln för beräkning av underlag för byggnadsavskrivning i jordbruket föreslås ändrad till följd av att byggnadsvärde skall redovisas vid taxeringen av jordbruksfastighet.

De nya reglerna föreslås i princip skola tillämpas första gången vid 1975 års allmänna fastighetstaxering och vid 1976 års årliga taxering.”

I detta sammanhang hade behandlats

dels de med anledning av propositionen väckta motionerna
1973:2173 av herr Adolfsson (m),

1973:2174 av herr Brundin m. fl. (m) vari hemstälts

1. att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle anhålla, att Kungl. Maj:t förelade riksdagen förslag om justeringar i gällande skatteskalor med hänsyn till penningvärdeförsämringen så att dessa nya skalor kunde gälla senast från den tidpunkt då den nya fastighetstaxeringen slog igenom i beskattningen,

2. att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle anhålla, att Kungl.

Lördagen den
15 december 1973

*Nya regler för
allmän fastighets-
taxering, m. m.*

Maj:t förelade riksdagen förslag om justering av garantibelopp och schablonmetod så att någon skärpning av fastighetsbeskattningen inte inträffade på grund av de höjda taxeringsvärdena,

3. att riksdagen beslutade att som grund för fastighetstaxeringen skulle ligga det genomsnittliga marknadsvärdet under perioden 1968–1973,

4. att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle anhålla om förnyad utredning om fastighetsbegreppet,

5. att riksdagen uttalade, att stor försiktighet börde iakttas vid fastställandet av nya taxeringsvärden för att svåra ekonomiska konsekvenser för den enskilde skulle kunna undvikas,

1973:2175 av herr Josefson m. fl. (c, fp, m) vari hemställtts att riksdagen vid sin behandling av propositionen 1973:162 skulle

1. hos Kungl. Maj:t anhålla att vid riksskatteverkets anvisningsarbete hänsyn togs till bristerna i prisstatistiken för jordbruksfastigheter och att överläggning ägde rum med jordbrukets organisationer innan anvisningarna fastställdes,

2. hos Kungl. Maj:t anhålla om utredning och förslag angående prisstatistiken i god tid före nästa allmänna fastighetstaxering,

3. som sin mening uttala att skogsvärdenivån borde fastställas efter ingående skälighetsprövning, varvid samråd skedde med jord- och skogsbrukets organisationer för upprättande av värdetabeller för skog,

4. besluta anta följande lydelse av inledningen till punkt C 5 i skogsvärderingsinstruktionen: "Taxeringen av skogsmark och växande skog skall grunda sig på de uppgifter som lämnats i fastighetsdeklaration. Föreligger behov av ytterligare uppgifter, skall sådana lämnas av fastighetsägaren. Fastighetsägaren är skyldig att i fastighetsdeklarationen ange för taxeringen erforderliga uppgifter ur skogsuppskattningshandlingar, som han innehar.",

5. besluta anta av motionärerna föreslagen lydelse av punkt 3 sjunde stycket sjätte meningens av anvisningarna till 22 § kommunalskattelagen, innebärande att jämkning av det enligt proportioneringsregeln framtagna avskrivningsunderlaget skulle ske om den del av fastighetens anskaffningskostnad som ansågs belöpa på byggnaderna visades mera avsevärt över- eller understiga värdet av dessa,

6. besluta att komplettera 167 § 1 mom. taxeringsförordningen med av motionärerna föreslagen bestämmelse, innebärande att fastighetsägare som inte fått preliminär underrättelse på grund av bortovaro, sjukdom eller av annan anledning i stället skulle få sin besvärsmätt utsträckt att omfatta tiden t. o. m. året efter taxeringsåret,

1973:2176 av herr Norrby i Åkersberga (fp),

1973:2177 av fru Sundberg m. fl. (m),

dels den vid riksdagens början väckta motionen 1973:382 av herr Hedin m. fl. (m).

Utskottet hemställde

A. att riksdagen med bifall till propositionen 1973:162 och med avslag på motionerna 1973:2173, 1973:2174, 1973:2175, 1973:2176 och 1973:2177 skulle anta de vid propositionen fogade förslagen till

1. lag om ändring i kommunalskattelagen (1928:370),
 2. skogsvärderingsinstruktion,
 3. förordning om ändring i förordningen (1947:576) om statlig inkomstskatt,
 4. förordning om ändring i förordningen (1947:577) om statlig förmögenhetsskatt,
 5. förordning om ändring i stämpelskatteförordningen (1964:308),
 6. förordning om ändring i förordningen (1941:416) om arvsskatt och gåvoskatt,
 7. lag om ändring i förordningen (1946:324) om skogsvårdsavgift,
 8. lag om ändring i taxeringsförordningen (1956:623),
 9. lag om ändring i förvaltningsprocesslagen (1971:291),
 10. lag om ändring i lagen (1971:52) om skatterätt och länsrätt,
- B. att riksdagen skulle avslå motionen 1973:382.

Reservationer hade avgivits

1. av herrar Magnusson i Borås (m), Josefson (c), Sundkvist (c), Nilsson i Trobro (m), Hörberg (fp) och Björk i Gävle (c) som ansett att utskottet under A bort hemställa,

att riksdagen med anledning av motionen 1973:2175 hos Kungl. Maj:t skulle anhålla om utredning och förslag angående prisstatistiken i god tid före 1980 års allmänna fastighetstaxering,

2. av herrar Magnusson i Borås (m), Josefson (c), Sundkvist (c), Nilsson i Trobro (m), Hörberg (fp) och Björk i Gävle (c) som ansett att utskottet under A bort hemställa,

att riksdagen med bifall till punkten 5 i hemställan i motionen 1973:2174 uttalade att stor försiktighet borde iaktas vid fastställandet av nya taxeringsvärden för att svåra ekonomiska konsekvenser för den enskilde skulle kunna undvikas,

3. av herrar Magnusson i Borås (m), Josefson (c), Sundkvist (c), Nilsson i Trobro (m), Hörberg (fp) och Björk i Gävle (c) som ansett att utskottet under A 1 bort hemställa,

att riksdagen med bifall till punkten 5 i hemställan i motionen 1973:2175 beslutade att punkt 3 av anvisningarna till 22 § kommunalskattelagen (1928:370) skulle ha av reservanterna angiven lydelse,

4. av herrar Magnusson i Borås (m), Josefson (c), Sundkvist (c), Nilsson i Trobro (m), Hörberg (fp) och Björk i Gävle (c) som ansett att utskottet under A bort hemställa,

att riksdagen med anledning av punkten 6 i hemställan i motionen 1973:2175 beslutade att 154 § 1 mom. och 167 § 1 mom. taxeringsförordningen (1956:623) skulle ha av reservanterna angiven lydelse, samt

Lördagen den
15 december 1973

*Nya regler för
allmän fastighets-
taxering, m. m.*

5. av herrar Magnusson i Borås (m), Josefson (c), Sundkvist (c), Nilsson i Trobro (m), Hörberg (fp) och Björk i Gävle (c) som ansett att utskottet under A bort hemställa,

att riksdagen med anledning av motionen 1973:2174 begärde

dels att Kungl. Maj:t förelade riksdagen förslag om justeringar i gällande skatteskalor med hänsyn till penningvärdeförsämringen så att dessa nya skalor kunde gälla senast från den tidpunkt då den nya fastighetstaxeringen slog igenom i beskattningen,

dels att Kungl. Maj:t förelade riksdagen förslag om justering av garantibelopp och schablonmetod så att någon skärpning av fastighetsbeskattningen inte inträffade på grund av de höjda taxeringsvärdena.

Till betänkandet hade fogats särskilda yttranden

1. av herrar Magnusson i Borås (m), Josefson (c), Sundkvist (c), Nilsson i Trobro (m), Hörberg (fp) och Björk i Gävle (c) samt

2. av herr Hörberg (fp).

Herr JOSEFSON (c):

Herr talman! I skatteutskottets betänkande nr 70 behandlas Kungl. Maj:ts proposition nr 162 angående nya regler för allmän fastighetstaxering. De nya reglerna skall tillämpas i 1975 års allmänna fastighetstaxering och innebär bl. a. att det civila fastighetsbegreppet i princip skall användas också inom skatterätten. Detta medför vissa förändringar bl. a. beträffande industritillbehören, som ju tidigare i stor utsträckning behandlats som lös egendom i skatterätten. Även beträffande jordbruket har betydande förändringar genomförts.

1972 års riksdagsbeslut angående jordbruksbeskattningen innebär i stor utsträckning en anpassning till de för rörelser gällande beskattningsreglerna. Enligt dessa sker bl. a. en uppdelning av byggnadsvärdet i ett byggnadsvärde vari ingår värdet av själva byggnadsstommen och ett värde för byggnadsinventarier.

Ur många synpunkter skulle det varit önskvärt att detta skatterättsliga fastighetsbegrepp hade fått vara gällande också vid fastighetstaxeringen. Nu har man emellertid i propositionen helt anslutit sig till uppfattningen att det civila fastighetsbegreppet skall gälla också i skatterätten. Men ännu återstår samordning av denna ståndpunkt med vad som förra året beslöts beträffande nya regler för jordbruksbeskattningen. I propositionen uttalas att dessa samordningsproblem får lösas under 1974. Det är något motbjudande att man gång på gång fattar beslut utan att ha en fullständig överblick över hur samordning med andra bestämmelser skall utformas.

I propositionen fastlägges att värderingen vid fastighetstaxering skall ske med utgångspunkt i marknadsvärdet. Beteckningen marknadsvärde är enligt propositionen endast ett modernt uttryck för vad som tidigare sagts vara ett allmänt saluvärde. Taxeringsvärdenivån har föreslagits till 75 procent av marknadsvärdet, vilket vi anser vara acceptabelt. Men när det gäller underlaget för fastställande av marknadsvärdet är jag starkt kritisk mot den prisstatistik som nu föreligger – detta därför att osäkerheten måste vara stor med hänsyn till att underlaget är så pass

begränsat "antalsmässigt" sett.

Vidare anser vi det vara felaktigt att tillskotts köpen ingår i prisstatistiken men inte slätkköpen. Lika väl som man kan bevisa att priserna vid slätkköpen ligger under det erlagda genomsnittspriset ligger prisnivån vid tillskotts köpen betydligt över. Vi anser att om den ena av dessa grupper skall ingå så bör också den andra göra det.

Över huvud taget är prisstatistiken bristfällig, och att brister föreligger uttalas ju också av finansministern i propositionen. Därför borde det, som framhålls i motionen 2175, vara angeläget att överläggning sker med jordbruks- och skogsbruksorganisationer innan normvärden fastställs. Utskottet har pekat på vissa möjligheter för en dylik kontakt med nämnda organisationers experter, och jag hoppas att man utnyttjar dessa möjligheter. Vårt syftemål i motionen är ju att nå en så rättvis taxering som möjligt – om den målsättningen är väl alla överens. Och då bör man också utnyttja den sakkunskap som jag anser finns inom dessa organisationer.

Beträffande prisstatistiken kan ingen större förändring eller omarbeting ske inför 1975 års fastighetstaxering, men vi reserverar i utskottet – centerns, folkpartiets och moderaternas representanter – yrkar i reservationen 1 på att frågan om prisstatistiken, dess innehåll, uppläggning och utformning blir föremål för utredning och att förslag redovisas i god tid före 1980 års fastighetstaxering, dvs. kommande fastighetstaxering efter 1975.

I reservationen 2 berörs de konsekvenser som det höjda taxeringsvärdet får ur skattesynpunkt vid såväl inkomst- som förmögenhetsbeskattning. Också med hänsyn till det jag nyss sade beträffande prisstatistiken är det svårt att avgöra vad marknadsvärdet egentligen utgör – alltså var man når den rätta beloppsgränsen – och med utgångspunkt häri yrkar vi på att stor försiktighet bör iakttagas vid fastställande av de nya fastighetstaxeringsvärdena.

Reservationen 3 behandlar fastställandet av byggnadsvärdet och den proportionsregel som där föreslås gälla. Enligt propositionen skall byggnadsvärdet fastställas efter mervärdeprincipen. Detta innebär, om jag skall skildra det i all korthet, en värdering av fastigheten enligt marknadsvärdeprincipen i både bebyggt och obebyggt skick. Mellanskillnaden mellan det framräknade marknadsvärdet i bebyggt respektive obebyggt skick utgör mervärdet, vilket är lika med byggnadsvärdet. Om nu en fastighet köps skall enligt propositionen en proportioneringsregel tillämpas som innebär att på byggnader skall anses belöpa så stor del av fastighetens anskaffningskostnad som det vid fastighetstaxeringen fastställda byggnadsvärdet utgör av fastighetens hela taxeringsvärde.

Det beräknade värdet av byggnader skall jämkas, om den del av anskaffningskostnaden som därvid utgör andra tillgångar än dem som ingår i byggnadsvärdet mera avsevärt över- eller understiger värdet av dessa tillgångar. Regeln för fastställande av byggnadsvärde är diskutabel, och den proportioneringsregel som föreslås är detta i ännu högre grad. Stora svårigheter kommer att föreligga vid bedömning av om det framproportionerade värdet på andra tillgångar än byggnadsvärdet avsevärt över- eller understiger det uppskattade faktiska värdet.

Lördagen den
15 december 1973

*Nya regler för
allmän fastighets-
taxering, m. m.*

Vi reserverar anser att denna proportioneringsregel är nära nog omöjlig att använda, och vi föreslår att nu gällande proportioneringsregler skall bestå även i fortsättningen. Enligt dessa kan jämkning ske, om detta är skäligt vid jämförelse mellan det framproportionerade värdet för byggnader och byggnadernas faktiska värde.

I reservationen 4 berörs besvärsrätten. Fastighetstaxeringen har ju stor betydelse ur flera synpunkter, både ur skattesympunkt vid låneärenden och avskrivning, och därför är det angeläget att fastighetsägarna informeras om besluten och bereds möjlighet att anföra besvär, om de så önskar. Fastighetstaxeringsarbetet pågår under ganska lång tid, och den enskilde har ganska svårt att uppmärksamma sina möjligheter att anföra besvär. Det visar erfarenheterna från tidigare år. Vi föreslår därför att riksdagen beträffande besvärsrätten beslutar i enlighet med förslaget i motionen 2175, vilket överensstämmer med vad fastighetstaxeringsutredningen har föreslagit.

Reservationen 5 handlar om de ekonomiska konsekvenserna av fastighetstaxeringen. Tidigare generella upptaxering i samband med fastighetstaxeringen har inneburit skatteskärpningar för de enskilda. Särskilt framträdande har detta varit i fråga om schablonbeskattningen på villor och vid kapitalbeskattningen. Det är därför angeläget att en justering eller översyn sker av gällande skatteskalor, så att en skärpning av skattebelastningen inte åstadkommes genom eventuellt höjda taxeringsvärden.

I övrigt skulle det vara mycket att säga om den allmänna fastighetstaxeringen. Många avgöranden har hänskjutits till riksskatteverket för slutlig fastställelse. Därför är också kraven i flertalet motioner närmast att riksdagen skall uttala sig i viss riktning. Man har pekat på vissa åtgärder som kan bidra till att åstadkomma en så rättvis taxering som möjligt. Även om utskottet sin vana trogen inte i någon större utsträckning har velat beakta nyssnämnda påpekande förutsätter vi ändå att riksskatteverket uppmärksammar vad som anförts.

På fem punkter har de icke-socialistiska partiernas representanter ställt direkta krav, vilka har följts upp i till utskottets betänkande fogade reservationer. Jag yrkar, herr talman, härmed bifall till dessa fem reservationer av herr Magnusson i Borås m. fl. I övrigt yrkar jag bifall till utskottets hemställan.

Herr MAGNUSSON i Borås (m):

Herr talman! När vi här i vårt land vart femte år företar fastighetstaxering är detta en registrering av den penningvärdeförsämring som under de gångna åren har drabbat vårt land. Sedan 1949 har inflationen ökat kraftigt, och den torde under den tiden i stora drag ha tredubblats. Med hänsyn till dessa kraftiga stegringar är det så mycket angelägnare att man vid taxeringen tar vederbörlig hänsyn till under den tiden rådande speciella förhållanden, särskilt då under det senaste året som ju skall ligga till grund för taxeringen.

Herr Josefson har här mycket noggrant penetrerat de olika reservationer som avgivits till utskottets betänkande, och därför kan jag nu nöja mig med att instämma i vad herr Josefson sade och bara göra vissa

speciella påpekanden. Jag menar att man inte kan bortse från att samhällets uppträdande på fastighetsmarknaden under den senare tiden i stor utsträckning har bidragit till att driva upp priserna. Vidare har den under hela efterkrigstiden starkt reglerade bostadsmarknaden medfört avsevärda prishöjningar. En av samhället dirigerad överproduktion av hyreshus har bl. a. medfört bristande tillgång på villor, och villornas pris har därigenom kommit att stiga onödigt mycket. Det är mot den bakgrunden man måste se det krav som den icke-socialistiska delen av skatteutskottet framfört i reservationen 2 där vi begär att man skall iaktta stor försiktighet vid taxeringen.

I motioner har vi även tagit upp de problem som gör sig gällande för sådana fastigheter som för närvarande är föremål för t. ex. avverkningsförbud. Lika angeläget är det att man tar hänsyn till om byggnadsförbud föreligger av andra orsaker, t. ex. på grund av riksplaneringen. Över huvud taget måste man ta hänsyn till alla de olika inskränkningar som kan föreligga för ett fullt utnyttjande av fastigheterna. Inte sällan utgör kulturminnen en sådan orsak, och det har också berörts i motioner. Utskottet har också understrukit behovet av ett sådant hänsynstagande.

Det är ju också på det sättet att i vad gäller jordbruket blir det nu en ganska ny metod för taxeringen, där man skall dela upp värdena på de olika byggnaderna. Då är det av särskilt stor betydelse att man tar hänsyn till den gamla bebyggelsen, till alla våra gårdar runt om i vårt land. Dessa gårdar motsvarar inte alltid ett lämpligt behov av bostäder för de människor som skall bruka dem då det inte sällan är en viss disharmoni mellan storleken på bostaden och den brukade jorden eller den brukade skogsmarken. Och därför är det inte minst ett kulturintresse att man tar sådan hänsyn att det blir möjligt att kunna upprätthålla ett gott bostadsbestånd även i framtiden. Det gäller att försöka bevara detta.

Det blir också andra verkningar av den här taxeringen, och herr Josefson berörde även dem i sitt anförande. Jag skall bara återkomma något litet till detta. De nya taxeringsvärdena kommer utan tvivel att påverka beskattningen över huvud taget eftersom taxeringsvärdena är grunden såväl för förmögenhets-, gåvo- och arvsskatten som också i viss mån för inkomstbeskattningen. Det senare gäller ju i särskilt stor utsträckning för villafastigheterna, som taxeras efter ett schablonbelopp av taxeringsvärdet. Det är därför av allra största vikt att man innan dessa höga taxeringsvärden träder i kraft gör en ändring av skatteskalor och schabloner så att man inte genom de högre taxeringsvärdena höjer beskattningen. Detta blir ju följden med hänsyn till att all beskattning i vårt land är hårt progressiv, och det är därför som de icke-socialistiska partierna i reservationen 5 har krävt att Kungl. Maj:t under nästkommande år framlägger förslag till reduktion av dessa skalor så att inte inflationen återigen får höja beskattningen i vårt land. Därför hemställer vi nu att finansministern verkligen tar hänsyn till de nya taxeringsvärdena och ser till att vi i god tid får nya skatteskalor som förhindrar en ytterligare försämrad utveckling på skatteområdet.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till samtliga fem reservationer.

Lördagen den
15 december 1973

*Nya regler för
allmän fastighets-
taxering, m. m.*

Herr WÄRNBERG (s):

Herr talman! Fastighetsbegreppet utgör ett mycket viktigt inslag i många ekonomiska sammanhang i vårt land, och det är av ett synnerligt stort intresse att den fasta egendomen åsätts ett rätt värde till det s. k. taxeringsvärdet. Detta värde, som fastställts av en samhällsinstans, används i många sammanhang, även utanför beskattningsområdet. Många gemensamma kostnader fördelas exempelvis mot bakgrund av taxeringsvärdet, och kreditinstituten använder sig mycket ofta av taxeringsvärdet för att bestämma värdet hos en lämnad säkerhet. — Jag har velat säga detta för att understryka hur viktigt det är att så långt möjligt få rätta, för att inte säga rättvisa taxeringsvärden.

Inom beskattningsområdet betraktas väl fortfarande taxeringsvärdets främsta uppgift vara att lämna underlag för garantibeskattningen. Själv tycker jag kanske att det är lika viktigt att få fram rätt underlag för schablonvärdering av exempelvis villor, att få fram rätta värdet vid bestämmandet av underlaget för förmögenhetsskatt och arvsskatt liksom att få fram delvärden som ger det rimliga avskrivningsunderlaget för byggnader och andra anläggningar, där anskaffningsvärdet inte är känt.

Allmän fastighetstaxering äger, som herr Magnusson i Borås sade, rum vart femte år. I tider av snabba penningvärdeförändringar är det synnerligen nödvändigt att taxeringsvärdet vid taxeringstillfället läggs så nära det verkliga värdet som möjligt.

Innan jag går in på skilda detaljer i ärendet vill jag, herr talman, ytterligare något uppehålla mig vid de principiella frågorna.

En rättvis beskattning kräver att skattebördan läggs någorlunda jämnt över de skattskyldiga. Det är exempelvis rimligt att förmögenhetsskatten erläggs på grundval av den förmögenhetsmassa som ägs. Det är, tycker jag, föga tillfredsställande, om en skattskyldig som placerar sina tillgångar i banksparande eller värdepapper har en annan förmögenhetsskatt än den skattskyldige som placerar sina tillgångar i fastigheter. Om taxeringsvärdet på en fastighet sätts långt under det värde som betalas för den — marknadsvärdet — och det samtidigt medges avdrag för skulder till det nominella beloppet, innebär det mycket ofta att stora förmögenheter trollas bort vid redovisningen till förmögenhetsskatt. Detta tror jag är en ganska vanlig företeelse i dag. Utöver skatteorättvisorerna främjar ett system med för låga taxeringsvärden en inflationsutveckling i betydligt högre grad än ett system som innebär att realistiska taxeringsvärden åsätts fastighetsbeståndet.

Det är heller inte särskilt rättvist att fastigheter som schablonbeskattas inte upptas till sitt rätta värde, då ju schablonmetoden är ett sätt att beskatta den bostadsförmån som det innebär att bo i en egen fastighet. De ökade boendekostnader som genom ökade hyggnadskostnader och andra kostnadsökningar uppstår för dem som bor i hyreshus, måste få samma effekt i de schablonbeskattade husen, genom att taxeringsvärdena så nära som möjligt anpassas till det verkliga värdet.

Jag skall i rättvisans namn tillägga att det kan förekomma orättvisor också åt andra hållet, genom att taxeringsvärdet har satts för högt. Det har hänt att hänsyn inte tagits till alla inskränkningar som finns i form av bebyggelseförbud o. d. Jag anser det angeläget att också dessa brister

Lördagen den
15 december 1973

*Nya regler för
allmän fastighets-
taxering, m. m.*

rättas till nu.

Det ideala förhållandet vore givetvis om man kunde ha en löpande fastighetstaxering som ständigt kunde hålla taxeringsvärdet i paritet med det verkliga värdet på varje fastighet. Som var och en förstår är det en omöjlighet, varför man får nöja sig med ganska långa tidsintervaller mellan taxeringarna. Som vi förut sagt är det normalt fem år mellan dem. Det är endast nytillkomna fastigheter eller sådana där större förändringar skett sedan förra taxeringen som föranleder taxeringar mellan de allmänna fastighetstaxeringarna.

Av den anledningen kommer ett åsatt taxeringsvärde att vara gällande ganska lång tid framåt. Därtill skall läggas att värdet måste baseras på något slags statistiskt underlag. Detta blir då inte heller dagsfärskt. Det senaste material man kan få fram är från tiden två år före taxeringsåret, varför i dag gällande taxeringsvärden är baserade på en inköpsstatistik avseende köp under 1968. De värden som då fanns gäller både 1974 och 1975.

För att nivån på taxeringarna inte skall bli för hög under den långa tid som ett taxeringsvärde skall användas har lagstiftare och myndigheter hållit en mycket stor säkerhetsmarginal. Vid förra fastighetstaxeringen bestämdes att riktmärket för taxeringarna skulle vara 75 procent av saluvärdet för villor och jordbruksfastigheter och 80 procent för övriga typer av fastigheter, och myndigheternas detaljanvisningar utfärdades efter det riktmärket.

Nu föreslås i propositionen att riktmärket för 1975 års taxeringsvärde skall vara 75 procent av marknadsvärdet för alla slags fastigheter. Med marknadsvärde menas då det medeltal som framkommer av 1973 års inköpsstatistik. Utskottet har inte haft något att invända mot den nivån; inte heller oppositionen har såvitt jag vet någonting att invända mot den föreslagna taxeringsvärdenivån utöver allmänna uttalanden om att stor försiktighet skall iakttas vid fastställande av de nya taxeringsvärdena. Därutöver har motionärer velat att prisstatistiken inte skulle grundas på 1973 års statistik utan på ett genomsnitt av köpeskillingarna 1968–1973.

Utskottsmajoriteten tycker att redan i taxeringsnivån 75 procent ligger en så stor försiktighet att det kan vara obehövt att skriva till Konungen och ytterligare understryka detta.

Om vi ser hur taxeringsnivån verkat under den period som vi befinner oss i, måste vi tycka att det år 1970 iaktogs mycket stor försiktighet. För vissa slag av fastigheter betalas i dag vid öppna köp mer än dubbla taxeringsvärdet, och 50-procentiga överpris är i underkant för alla slag av fastigheter.

I detta sammanhang bör också sägas att i propositionen gjorts ett särskilt undantag från prisstatistiken beträffande hur skog skall taxeras. Man menar i propositionen att 1973 inte kan användas som basår för skogshanteringens på grund av den utomordentliga högkonjunktur som trävaruhanteringen just nu upplever. I stället föreslås att skogen skall taxeras med utgångspunkt i prisnivån 1970–1972 med ett allmänt tillägg för den allmänna uppgången av fastighetspriserna fram till 1973.

Utskottet anser sig, med utgångspunkt i vad jag inledningsvis nämnde om värderingar av tillgångar efter deras marknadsvärde, inte

Lördagen den
15 december 1973

*Nya regler för
allmän fastighets-
taxering, m. m.*

kunna tillgodose kraven på ett annat värderingssystem för skogsfastigheter. Erfarenheterna visar väl även, fränsett den senaste tidens träkonjunkturer, att det just varit skogsfastigheterna som kunnat uppvisa de största överpriserna.

Även om man i utskottet i stort har varit överens om den 75-procentiga nivån av ett marknadspris, har man inte varit helt överens om hur man skall komma fram till det aktuella marknadspriset. Man menar från oppositionens sida att prisstatistiken har sina brister. Både finansministern och utskottsmajoriteten har ju också hållit med om att det finns anledning att anstränga sig för att förfina prisstatistiken. Däremot vill utskottsmajoriteten inte instämma i alla de krav som ställs beträffande prisstatistiken för speciellt jordbruks- och skogsfastigheter, och man vill heller inte instämma i påståendet, att underlaget skulle vara så litet att det ej ger tillräckliga utslag. I prisstatistiken ingår inte försäljningar av exploateringsfastigheter – det är angeläget att understryka detta – eller försäljningar till släktingar, då det ansetts att båda dessa typer av försäljningar inte sker till ett realistiskt marknadspris. Nu vill motionärerna, och även reservanterna, ha med släktköpen i statistiken, och motiveringen härför skulle vara att även dessa köp numera sker till realistiska marknadspriser.

Utskottsmajoriteten har en annan uppfattning. Den uppfattningen är baserad på övertygelsen att affärer mellan släktingar – och främst då mellan föräldrar och barn – inte sker till det pris som gått att få ut. Det måste väl vara rimligt att anta att känsloengagemang och annat spelar in. Lagstiftarna har också i ett flertal andra skattefrågor hävdad att affärer mellan släktingar har en annan karaktär än affärer mellan människor som inte är släkt. Senast detta var aktuellt var när riksdagen i går antog lagstiftningen om interna aktieöverlåtelser. Att detta resonemang är riktigt bevisas för övrigt av att prisnivån vid fria köp ligger 50 procent över nivån vid släktköp. Beträffande tillskottsajorden har såväl i propositionen som i utskottsbetänkandet framhållits att viss hänsyn skulle tas till detta vid anvisningarnas utfärdande. Vi tycker inte att frågan om tillskottsajord och frågan om släktköp skall sammankopplas på det sätt som herr Josefson föreslår, eftersom det verkligen är helt skilda saker. Om man därtill lägger att taxeringsnivån ytterligare kommer att reduceras något vid samordningen av de olika delvärdena, tycker jag nog att dessa intressen har blivit väl tillgodosedda.

I motionen med herr Josefson som första namn hävdas att underlaget för statistiken är bara omkring 2 000 köp av jordbruksfastigheter under ett år och att detta inte skulle vara tillräckligt. Utskottet tycker nog att 2 000 försäljningar är även det ett hyggligt underlag men menar samtidigt att det denna gång rör sig om 8 000 försäljningar. Köp som gjorts under åren 1970–1972 kommer nämligen också att analyseras och ligga som ett extra underlag sedan en uppräkningsgjorts till 1973 års nivå.

Det finns ytterligare en del frågor som uppmärksammas av motionärer och till vilkas synpunkter också reservanterna anslutit sig men som utskottsmajoriteten inte velat vara med om. En av dessa är när de olika delvärden som nu skall åsättas för en fastighet inte riktigt går ihop med totalvärdet. Med det system som skall användas för att få fram

delvärdena kan det bli ett mycket lågt värde på byggnaderna, vilket då betyder att den skattskyldige får ett för dåligt avskrivningsunderlag vid den årliga inkomsttaxeringen. Detta avskrivningsunderlag kan då få jämkas, men helheten av fastighetsvärdet måste få bevaras. Enligt vad jag förstår vill reservanterna ensidigt ändra avskrivningsunderlaget för byggnader om detta är felaktigt, medan utskottsmajoriteten anser att man måste se på totaliteten för hela fastigheten. Om ett för lågt taxeringsvärde åsatts hela fastigheten bör inte detta vara tillräckligt skäl för att justera avskrivningsunderlag för byggnaderna.

En annan fråga som föranlett en reservation rör taxeringsförordningens regler om underrättelse och extra besvärsmöjlighet. Alla fastighetsägare får underrättelse om taxeringsnämndens preliminära beslut och därefter - om erinringar anförts liksom om det blivit ändringar i det preliminära beslutet - även om det definitiva beslutet. Därutöver har den skattskyldige som inte kunnat nås eller inte fått besked om preliminärt beslut alltid rätt att före den 25 mars anmäla att han önskar besked om slutligt beslut, vilket han då också skall ha. Därmed anser utskottet att rättssäkerheten blivit väl tillgodosedd och att de reservationsvis framförda önskemålen om ytterligare underrättelser och besvärsmöjligheter är överflödiga och endast leder till ytterligare belastning av taxeringsorganisationen utan att någon egentlig vinst uppnås och onödigt gynnar dem som är försumliga.

Till slut, herr talman, vill jag något bemöta alla de krav som rests på att nya och högre taxeringsvärden inte skall få någon effekt vare sig på kapitalskatter eller inkomstskatter.

Utskottsmajoriteten kan inte instämma i dessa krav. Har en skattskyldigs förmögenhet ändrats genom uppgång av värdet på hans tillgångar måste det givetvis slå igenom på de skatter som baseras på värdet. Ändringar kan vara befogade av olika skalor på grund av den allmänna prisnivåns förändringar, men då får de ökade taxeringsvärdena inte tas som intäkt härför. Sådana ändringar måste då gälla alla slags förmögenhetstillgångar. Samma sak gäller givetvis också inkomstskatten. Om taxeringsvärdet slår igenom för en schablontaxerad fastighet måste detta givetvis ses som att värdet av att bruka tillgången ökat i takt med den allmänna prisnivån och därför inte elimineras med andra medel.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag i dess helhet.

Herr JOSEFSON (c) kort genmäle:

Herr talman! Herr Wärnberg angrep mig för mitt uttalande beträffande prisstatistiken. Förra gången var jag med i fastighetsprövningsnämnden och fick se närmare på statistiken. Jag fann då att det fanns många frågor som man gärna skulle vilja ha utredda.

Det är riktigt som herr Wärnberg säger att försäljningar av tomtmark till kommun inte ingår i prisstatistiken. Men jag vet -- inte minst genom erfarenheter från mitt eget län -- att en stor del av de försäljningar som räknas in gäller fastigheter som köpts av personer som tidigare sålt sina fastigheter till kommunerna. I många fall har det inte varit fråga om vad en ersättningsfastighet kostade utan om det varit möjligt att få tag på en

Lördagen den
15 december 1973

*Nya regler för
allmän fastighets-
taxering, m. m.*

ny jordbruksfastighet för att där kunna fortsätta sitt yrke. Där har vi priser som inte alls ligger i linje med vad man räknar som ett normalt försäljningsvärde. Det finns en hel rad sådana problem som det är angeläget att man utreder när det gäller prisstatistiken. Vi anser därför att man också bör ta upp frågan om släktköpen kontra tillskottsöken i den utredningen. Det finns all anledning att mycket noga penetrera det området.

Herr Wörnberg berörde byggnadsvärdet, och jag vet inte om det möjligen rådde ett missförstånd. Vårt ändringsyrkande berör fastställandet av byggnadsvärdet när man skall göra en uppräknig med hänsyn till inköpspriset. Vi menar att det är mycket svårt att göra den beräkningen efter de utgångspunkter som propositionen föreslår. Man skulle betydligt lättare och mera verklighetsbetonat kunna göra den genom att se på det värde man kommit fram till vid beräkning enligt de regler som är föreslagna och det verkliga byggnadsvärdet. Jag vill ha sagt detta för att det inte skall råda något missförstånd på den punkten.

Det är givet att det i vissa fall kan finnas ett intresse av att använda jordbruksfastigheter och skogsfastigheter som kapitalplaceringsobjekt. Det är emellertid en fråga som är mycket svår att komma till rätta med den här vägen. Jag ser det som en rent markpolitisk frågeställning, som måste angripas inte bara från skattesidan utan också från ett vida större synfält.

Herr WÄRNBERG (s) kort genmäle:

Herr talman! Det är utan tvivel så att herr Josefson har rätt när han säger att många av dem som betalar överpriser för skogsgårdar och andra gårdar gör det därför att de fått mycket pengar att röra sig med när de har sålt sin exploateringsfastighet. Men det är ju ändå allmänna saluvärdet man skall gå efter, och de har köpt den här gården helt enkelt därför att de vill placera sina pengar. Då kan jag inte få det till något annat än att det är det allmänna saluvärdet som de har betalat. Därför kan man inte räkna bort sådana gårdar som förvärvats på grund av att köparen fått pengar på något lättvindigt sätt. I så fall måste man räkna bort många andra också som för pengar de skaffat på ett lättvindigt sätt köpt gårdar inte till ett pris som motsvarar avkastningsvärdet utan med tanke på förväntad inflation eller något annat. Jag tycker alltså inte att man skall ta med släktköpen på grund av att andra vill betala för mycket för en del mark.

När det gäller frågan om avskrivningsunderlaget för byggnader får vi ganska snart ett system där man förmodligen kan visa underlaget för byggnadernas värde, de verkliga anskaffningskostnaderna, kostnaderna för nybyggnader och sådant. Då är avskrivningsunderlaget inget problem. Men när det gäller att få ett avskrivningsunderlag som är baserat endast på taxeringsvärdet kan man inte bryta ut själva huset från fastigheten i övrigt och ta det efter något slags inköpspris, för man har ju köpt hela fastigheten. Det går inte att bortse från totaliteten i taxeringsvärdet när det gäller att få ett taxeringsvärde som är baserat på en sorts schablonmetod.

Jag tror inte att det är så stort missförstånd oss emellan – vi har kanske bara olika synsätt.

Herr JOSEFSON (c) kort genmäle:

Herr talman! Beträffande byggnadsvärdet är det på det sättet att i och med att det har betalats ett högre pris än taxeringsvärdet får man ju ett högre pris både på marken och på byggnaderna. Då gäller det att bedöma var köparen har gett det mest väsentliga överpriset i förhållande till taxeringsvärdet. Det är naturligtvis en svår fråga att ta ställning till. Vi har bedömt att det praktiskt skulle vara betydligt lättare att komma fram till en klar bedömning den väg som reservanterna föreslagit. Därför vill jag hålla kvar mitt bifallsyrkande där.

När det gäller underlag till prisstatistiken och vad som där skall ingå är det ett litet antal fastigheter som finns med i prisstatistiken. De skall fördelas på län och sedan i sin tur på olika områden bara för att man skall få ett underlag i respektive område. När då denna grupp av fastigheter, vilkas marknadsvärde inte grundar sig på rena jordbrukssynpunkter, intar en så stor plats i prisstatistiken, måste detta ge en från det samlade jordbrukets synpunkt felaktig bild. Kapitalbeskattningen och beskattningen över huvud taget har i detta sammanhang så stor betydelse, att det är en angelägen uppgift att en tillfällig situation inte påverkar utvecklingen inom fastighetstaxeringen på ett sätt som är till direkt skada och kommer att utgöra en belastning på den stora grupp av fastigheter som inte varit föremål för något utbud.

Herr NILSSON i Trobro (m):

Herr talman! På grund av de nyheter som nu föreslagits angående fastighetstaxering av jordbruksfastigheter har fastighetsprisstatistiken fått en allt större betydelse. Vid en renodlad marknadsvärdering blir statistikmaterialet i själva verket avgörande för den totala storleken av taxeringsvärdena. Härtill kommer de problem som sammanhänger med redovisningen av de många olika delvärdena och den ytterligare särredovisning som skall ske av olika slag av byggnader m. m. Vid samordning av dessa delvärden och delposter krävs dels att man håller sig inom den avsedda totala marknadsvärdenivån, dels att man med hänsyn till avskrivningsreglerna för byggnader får så riktiga inbördes relationsförhållanden som möjligt.

Vi har all anledning att se kritiskt på SCB:s nuvarande fastighetsstatistik. Kritiken avser både statistikmaterialets omfång och dess representativitet. I fråga om omfånget kan vi framhålla, att antalet köp som ingår i statistiken -- ca 2 000 per år och motsvarande ca 20 procent av det totala antalet köp -- är alltför litet för att några säkra slutsatser skulle kunna dragas sedan köpen fördelats på olika grupper med hänsyn till fastigheternas storlek, typ och belägenhet. Beträffande representativiteten kan vi säga att de s. k. tillskottsköpen, som i viss utsträckning ingår i statistikmaterialet, inte är representativa för marknadsvärdena på bestående brukningsenheter utan visar för höga värden.

Det borde vara riktigt att i princip alla frivilliga köp utom de i fråga om vilka det varit uppenbart att fastigheten skall användas för annat än lantbruksändamål skulle medtagas i statistiken. Härvid skulle en stor grupp köp, nämligen slätköpen, som nu redovisas för sig, komma med och bli en balanserande faktor. Det förutsattes att riksskatteverket under

Lördagen den
15 december 1973

*Nya regler för
allmän fastighets-
taxering, m. m.*

den korta tid som återstår till 1975 års fastighetstaxering skall fastställa de anvisningar och riktvärden som erfordras för att taxeringen skall kunna genomföras på sätt som planeras. Men eftersom det inte torde vara möjligt att åstadkomma någon väsentlig förbättring i det statistiska materialet till dess, kommer riksskatteverket att ställas inför i det närmaste olösliga uppgifter när det gäller att överföra materialet till riktvärden. I detta arbete måste särskild hänsyn tas för att slutprodukten skall kunna ge någorlunda rättvisa totala taxeringsvärden och väl avvägda delvärden. Arbetet kräver stor varsamhet vid bearbetningen av det statistiska materialet, men det kräver också praktisk erfarenhet.

Som framgår av propositionen är det den allmänna uppfattningen att fastighetsprisstatistiken måste förbättras, och vi reserverar oss anser det nödvändigt att statistiken snarast görs till föremål för ett grundligt utredningsförfarande, vars resultat senare kan bilda underlag för nästkommande fastighetstaxering.

Vid köp av jordbruksfastighet skall enligt nuvarande bestämmelser avskrivningsunderlaget för byggnader bestämmas till viss del av fastighetens anskaffningskostnad enligt den s. k. 25-procentsregeln. Som ett komplement till denna regel finns en jämningsregel i det fall värdet av bebyggelsen föranleder ändring med minst en femtedel, dock minst 10 000 kronor.

Den nuvarande 25-procentsregeln föreslås nu naturligt nog bli ersatt med en proportioneringsregel på grundval av det fastställda byggnadsvärdet. Också till denna regel finns en jämningsregel som innebär att avskrivningsunderlaget för byggnaderna inklusive byggnadsinventarier får jämkas om värdet på fastigheten i övrigt efter tillämpning av proportioneringsregeln visas mera avsevärt över- eller understiga värdet av mark, växande skog, naturtillgångar, särskilda förmåner m. m. som förvärvat.

Bakom den föreslagna jämningsregeln ligger uppenbarligen en strävan att också för jordbruksfastighet skapa en jämningsregel av samma innebörd som den för rörelsefastighet gällande. I verkligheten föreligger emellertid inte någon likhet. För rörelsefastighet gäller i normalfallet att byggnadsvärdet utgör den helt övervägande delen av taxeringsvärdet och att markvärdet är en liten del. Därtill kommer att det oftast finns ett ortens pris på mark som lätt kan appliceras på det aktuella fallet. Det är därför helt naturligt att man för rörelsefastighet valt att bygga jämningsregeln på en jämförelse mellan framproportionerat markvärde och verkligt markvärde.

För jordbruksfastighet är situationen en helt annan, bortsett från sådana jordbruksfastigheter som ligger i gränsområdet att bli taxerade som annan fastighet. I många fall är nämligen byggnadsvärdet exklusive värdet på överbyggnad den mindre delen av taxeringsvärdet och övriga delvärden den större delen. Här föreligger alltså den omvända situationen. Det är lättare att bestämma faktiskt värde på byggnaderna och jämföra med det framproportionerade värdet än att göra motsvarande jämförelse för övrig del av fastigheten.

Det är därför betydelsefullt att jämningsregeln för jordbruksfastighet utformas så, att avskrivningsunderlaget för byggnader får jämkas om den del av fastighetens anskaffningskostnad som anses belöpa på byggnaderna

Lördagen den
15 december 1973

*Nya regler för
allmän fastighets-
taxering, m. m.*

jämte byggnadsinventarier visar sig mera avsevärt över- eller understiga det faktiska värdet av dessa.

I reservationen 2 understryks att fastighetsbeskattningen har stor betydelse inom olika beskattningsområden, t. ex. då det gäller förmögenhetsbeskattningen och vid schablonbeskattningen av villor. Vi vill därför understryka att det bör läggas stor vikt vid att försiktighet iakttages vid fastighetstaxeringen då de nya värdena skall åsättas.

Det har konstaterats att det föreligger svårigheter för de enskilda fastighetsägarna att bevaka sina intressen i samband med fastighetstaxeringen. Det är därför inte lämpligt att, som föreslagits, lägga initiativet på den enskilde i dessa frågor. I reservationen 4 har dessa problem tagits upp och däri hemställs om ändrad lydelse av 154 § 1 mom. och 167 § 1 mom., så att ansvaret för underrättelse skall vila på taxeringsmyndigheterna. Tidigare fastighetstaxeringar har inneburit avsevärda skatteskärpningar för de enskilda fastighetsägarna. De upptaxeringar som kommer att ske vid 1975 års fastighetstaxering bör enligt reservanternas mening på lämpligt sätt kompenseras genom justering av de skatteregler som är knutna till taxeringsvärdena. Dessa synpunkter är framförda i reservationen 5, där vi anhåller dels att Kungl. Maj:t förelägger riksdagen förslag om justeringar i gällande skatteskalor med hänsyn till penningvärdeförsämringen så att dessa nya skalor skall gälla senast från den tidpunkt då den nya fastighetstaxeringen slår igenom i beskattningen, dels att Kungl. Maj:t förelägger riksdagen förslag om justering av garantibelopp och schablonmetod så att någon skärpning av fastighetsbeskattningen inte inträffar på grund av de höjda taxeringsvärdena.

Herr talman! Med dessa ord ber jag att få yrka bifall till samtliga reservationer som är fogade till detta betänkande.

Herr NORRBY i Äkersberga (fp):

Herr talman! För en enskild markägare kan samhällets åtgärder ibland resultera i en oförtjänt markvärdeminskning. Mest hör vi talas om markvärdestegring, men motsatsen kan också förekomma. Och då kan konsekvenserna bli märkliga.

Taxeringsvärdet, som uttrycker myndigheternas uppfattning om en fastighets värde, kan sålunda plötsligt bli helt orealistiskt och inaktuellt genom t. ex. lagstiftning, planeringsdirektiv eller myndighetsbeslut av generell karaktär. Men taxeringsvärdet kan inte ändras förrän i bästa fall vid allmän fastighetstaxering, dvs. med de intervall som har gällt under senare tid vart femte år, ibland inte ens då. Fastighetsägaren får betala skatt för och tillskrivs en förmögenhet som inte existerar i verkligheten.

Några exempel kan belysa vad det handlar om. Jag hämtar dem från Stockholms läns skärgård, eftersom det är ett område som jag känner väl till. Skärgårdsborna har med stor tyngd redovisat märkliga förhållanden, och jag är förvånad över att ensam behöva föra fram deras argument här i riksdagen. Från andra ledamöters sida har utfästelser gjorts att följa upp dessa frågor, men det blev tydligen bara tomma löften.

Ett exempel är jord- och skogsbruksfastigheter med ringa eller inget avkastningsvärde men som kan ge brukaren en arbetsinkomst. Av

Lördagen den
15 december 1973

*Nya regler för
allmän fastighets-
taxering, m. m.*

naturvårdsskäl kan det vara angeläget att fastigheten brukas. Ett högt taxeringsvärde, kanske betingat av ett ytterst osäkert framtida exploateringsvärde, kan leda till att det blir ekonomiskt omöjligt för ägaren att behålla och bruka fastigheten. Marknadsvärdet vid oförändrad markanvändning kan då antas vara lägre än vad taxeringsvärdet utvisar.

Ett annat exempel utgör en permanentbebodd fastighet med relativt stor areal, som dock inte kan nyttjas så att den ger någon avkastning. Ägaren får då kostnader som inte motsvaras av intäkter och får dessutom en förmögenhet på papperet. Om ägaren är pensionär och bebor fastigheten, ett vanligt förhållande i skärgården, kan han förlora möjligheten till bostadstillägg trots att bostadskostnaderna är större än vid förhyrning av motsvarande bostad.

Genom det snabbt ökande rörliga friluftslivet och utövandet av allemansrätten får många markägare i attraktiva rekreationsområden utan ersättning vidkännas oskäliga inskränkningar i nyttjandemöjligheterna till sin egendom. Exemplet är många på tjuvplockning i jordgubbsodlingar – jag hörde talas om en jordgubbsodlare på Möja som hade 800 plantor och själv fick skörda 6 liter, resten tjuvplockades. Yrkesfiskares redskap skadas, dyra ålbottengarn förstörs, ålryssjor skärs sönder regelmässigt, det förekommer skogsbrandstillbud efter fritidsfolkets eldning. Ofta eldar man dessutom på de släta, fina klippvallar som är så värdefulla för landskapsbildningen och därmed minskar det värde på fastigheten som allmänheten har glädje av. Det finns många exempel av det här slaget. Självfallet skall möjligheterna till friluftsliv förbättras, men det skall samhället sörja för, inte enskilda drabbade markägare.

En allmän osäkerhet om den framtida markanvändningen orsakas av den fysiska riksplaneringen och dess tillämpning regionalt och i kommunerna. Samhällets berättigade behov av planering bör inte drabba enskilda markägare oskäligt. Detta bör beaktas vid den allmänna fastighetstaxeringen.

Man kan naturligtvis påvisa en markvärdestegring också i vissa fall. En fritidsfastighet i ett område som genom allmänna beslut plötsligt undantas från all framtida exploatering kan få ett väsentligt höjt värde. Det är också något som bör beaktas.

Utskottets skrivning med anledning av min motion nr 2176 klarlägger i viss mån att man vid 1975 års allmänna fastighetstaxering skall ta hänsyn till de särskilda förhållanden som påtalas i motionen. Det är mycket värdefullt med dessa klarlägganden. Det kan leda till en mer rättvis taxering av svårbedömda fastigheter i bl. a. skärgårdsområden. Härigenom blir det lättare att nå det angelägna målet att behålla och utveckla en levande skärgård.

Herr WÄRNBERG (s):

Herr talman! Jag vill understryka att taxeringen skall vara individuell. De riktlinjer som utarbetats omfattar generella regler, men det framhålls i utskottets betänkande att det skall tas hänsyn till varje enskilt fall. Det kan alltså inte råda något tvivel om att hänsyn skall tas till de enskilda fallen. Jag vågar nog emellertid säga till herr Norrby i Åkersberga att man inte kommer att driva det så långt att man tar hänsyn till att jordgubbar

plockas bort av obehöriga eller att tjuvfiske förekommer på egendomen. Sådana hänsyn kommer inte att kunna tas.

Däremot är jag ganska övertygad om att hänsyn kommer att tas till det förhållandet att ett bebyggelseförbud införts inom ett område. Jag anser det självklart att sådan hänsyn måste tas. Jag menar också att man inte behöver invänta femårsintervallens slut. Jag tror att man vid de årliga fastighetstaxeringarna kan ta hänsyn till att bebyggelseförbud av mera varaktig karaktär läggs ut på ett område. Jag hävdar alltså att det är en fullständig individuell beskattning på detta område.

På en enda ytterligare punkt kan jag inte hålla med herr Norrby. Om saluvärdet på en fritidsfastighet går upp på grund av att byggnadsförbud gäller för fastigheter i närheten, skall ett högre taxeringsvärde gälla för denna fritidsfastighet. Riktpunkten är fortfarande att marknadsvärdet skall vara avgörande överallt. Detsamma kan gälla för undantagen. Har ett bebyggelseförbud införts inom ett område så att markvärdet minskat, skall en ändring ske i taxeringsvärdet. Men om vissa andra fastigheter på grund av detta bebyggelseförbud har fått ett höjt pris, skall också detta givetvis slå igenom vid fastighetstaxeringen.

Herr NORRBY i Åkersberga (fp):

Herr talman! Det sista som sades om förhöjt värde på fritidsfastighet överensstämde helt med den uppfattning jag redovisade. Men det som herr Wärnberg sade om individuell taxering är ett utomordentligt betydelsefullt klarläggande, eftersom det går längre än vad riksdagens bifall till propositionen 49 år 1972 innebar. I den propositionen, som alltså godkändes av riksdagen, gjordes nämligen uttalanden av innebörd att det skulle vara svårt att vid särskild fastighetstaxering ta hänsyn till allmänna åtgärder som medför sänkningar av en fastighets marknadsvärde. Man uttalade i propositionen att så länge dispositionsrätten kan anses som svävande skulle inte det ändrade värdet på fastigheten påverka taxeringsvärdet. Jag är tacksam för klarläggandet på denna punkt från utskottets talesman.

Överläggningen var härmed slutad.

Herr TALMANNEN yttrade: Utskottets hemställan företas till avgörande på så sätt att propositioner först ställs särskilt beträffande de frågor som berörs i de till betänkandet fogade reservationerna. Därefter företas utskottets hemställan i övrigt till avgörande i ett sammanhang.

Utredning angående fastighetsprisstatistiken

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 1 av herr Magnusson i Borås m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Magnusson i Borås begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Nr 160

Lördagen den
15 december 1973

*Nya regler för
allmän fastighets-
taxering, m. m.*

Lördagen den
15 december 1973

*Nya regler för
allmän fastighets-
taxering, m. m.*

Den som vill att kammaren bifaller skatteutskottets hemställan i betänkandet nr 70 såvitt avser utredning angående fastighetsprisstatistiken röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 1 av herr Magnusson i Borås m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Magnusson i Borås begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 158
Nej - 149

Uttalanden om försiktighet vid fastställande av nya taxeringsvärden

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 2 av herr Magnusson i Borås m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övertvägande ja besvarad. Sedan herr Josefson begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller skatteutskottets hemställan i betänkandet nr 70 såvitt avser uttalande om försiktighet vid fastställande av nya taxeringsvärden röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 2 av herr Magnusson i Borås m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Josefson begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 157
Nej - 150

Jämkning av avskrivningsunderlaget för byggnader på jordbruksfastighet

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 3 av herr Magnusson i Borås m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övertvägande ja besvarad. Sedan herr Magnusson i Borås begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller skatteutskottets hemställan i betänkandet nr 70 såvitt avser jämkning av avskrivningsunderlaget för byggnader på jordbruksfastighet röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 3 av herr Magnusson i Borås m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Magnusson i Borås begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 157
Nej -- 151

Utsträckt besvärsmätt i vissa fall

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 4 av herr Magnusson i Borås m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Magnusson i Borås begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller skatteutskottets hemställan i betänkandet nr 70 såvitt avser utsträckt besvärsmätt i vissa fall röstar ja, den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 4 av herr Magnusson i Borås m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Magnusson i Borås begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 157
Nej - 151

Översyn av skatteskalor, garantibelopp och schablonmetod för inkomstberäkning av fastighet

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 5 av herr Magnusson i Borås m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Magnusson i Borås begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller skatteutskottets hemställan i betänkandet nr 70 såvitt avser översyn av skatteskalor, garantibelopp och schablonmetod för inkomstberäkning av fastighet röstar ja, den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 5 av herr Magnusson i Borås m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Magnusson i Borås begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 156
Nej - 149
Avstår - 2

Lördagen den
15 december 1973

Ändring i aktiebolagslagen, m. m.

*Utskottets hemställan i övrigt
Bifölles.*

§ 4 Föredrogs skatteutskottets betänkande nr 74 i anledning av Kungl. Maj:ts proposition 1973:201 angående godkännande av avtal mellan Sverige och Danmark för undvikande av dubbelbeskattning beträffande skatter på inkomst och förmögenhet.

Utskottets hemställan bifölles.

§ 5 **Ändring i aktiebolagslagen, m. m.**

Föredrogs lagutskottets betänkande nr 41 i anledning av propositionen 1973:168 med förslag till lag om ändring i lagen (1973:303) om ändring i lagen (1944:705) om aktiebolag, m. m. jämte motioner.

I propositionen 1973:168 hade Kungl. Maj:ten, under återropande av utdrag av statsrådsprotokollet över justitieärenden för den 12 oktober 1973, föreslagit riksdagen att anta i propositionen framlagda förslag till

1. lag om ändring i lagen (1973:303) om ändring i lagen (1944:705) om aktiebolag,
2. lag om ändring i lagen (1944:705) om aktiebolag.

Propositionen hade såvitt gällde lagförslaget under punkten 1 hänvisats till behandling av lagutskottet och i vad avsåg lagförslaget under punkten 2 till näringsutskottet. I samband med lagutskottets behandling av lagförslaget under punkten 1 hade inom utskottet väckts fråga om ändring av bestämmelserna i aktiebolagslagen angående dispens från förbudet för aktiebolag att lämna penninglån till aktieägare, styrelseledamot och verkställande direktör liksom att ställa säkerhet för förbindelser som ingås av nämnda personkrets. Med anledning härav hade näringsutskottet, för att möjliggöra en samlad bedömning av förekommande frågor om ändring i aktiebolagslagen, beslutat att med avgivande av yttrande i ärendet överflytta sin andel av propositionen till lagutskottet.

Beträffande propositionens huvudsakliga innehåll anfördes följande: "Aktiebolagslagen ändrades våren 1973 så att gränsen för aktiekapitalets lägsta belopp höjdes från 5 000 till 50 000 kronor. Ändringen avsåg bara bolag som bildades efter den nya lagstiftningens ikraftträdande, men det förutskickades att förslag om övergångsbestämmelser som innebär krav på höjning av minimigränsen även för äldre bolag skulle läggas fram för riksdagen hösten 1973. I förevarande proposition föreslås att alla aktiebolag vid utgången av år 1978 skall ha ett lägsta aktiekapital på 50 000 kronor. Aktiebolag som inte före denna tidpunkt höjt sitt aktiekapital till minst detta belopp föreslås bli upplösta genom ett förenklat likvidationsförfarande. Förslaget gör det möjligt för rörelse drivande aktiebolag, som inte genomför erforderlig kapitalhöjning, att efter upplösningen fortsätta rörelsen i annan företagsform.

I propositionen föreslås vidare sådan ändring i aktiebolagslagen att rösträtten för aktier som tillhör AP-fonden kan delegeras till flera representanter för olika arbetstagarorganisationer.

Lagförslaget avses träda i kraft den 1 januari 1974.”

I detta sammanhang hade behandlats motionerna

1973:2106 av herr Börjesson i Glömminge m. fl. (c) vari hemställdes att riksdagen vid behandlingen av propositionen beslutade

1. att övergångstiden för ökningen av aktiekapitalet i aktiebolag bildade före den 6 juni 1973 till den nya minimigränsen utsträcktes till utgången av 1980,

2. att Kungl. Maj:t bemyndigades medge dispens för höjning även vid senare tidpunkt om särskilda omständigheter förelåg samt

3. att hos Kungl. Maj:t anhålla om utredning beträffande ett garantisystem för att underlätta rörelsedrivande bolags anpassning till nya regler om aktiekapitalets storlek i enlighet med vad som anförts i motionen,

1973:2107 av herrar Carlström (fp) och Hovhammar (m) vari yrkats att riksdagen hos Kungl. Maj:t skulle anhålla om sådant förslag att företagets reserv- och skuldregleringsfond fick användas för erforderlig höjning av företagets aktiekapital,

1973:2108 av herr Helén m. fl. (fp) vari hemställdes

1. att riksdagen hos Kungl. Maj:t begärde att förslag om ny företagsform med begränsad ekonomisk ansvarighet för ägarna avsedd för mindre företag förelades riksdagen före utgången av 1975,

2. att riksdagen skulle — om detta yrkande avslogs — avslå proposition 1973:168 i de delar som avsåg höjning av aktiekapital för bolag bildade före den 6 juni 1973,

1973:2109 av herrar Löfgren (fp) och Andersson i Örebro (fp) samt

1973:2110 av herr Nordgren m. fl. (m) vari hemställdes

1. att riksdagen beslutade att aktiekapitalets lägsta belopp skulle vara 20 000 kronor,

2. att riksdagen hos Kungl. Maj:t skulle anhålla att Kungl. Maj:t gav företagsskatteberedningen i uppdrag att framlägga förslag syftande till att medge uppskrivning av aktiekapital med obeskattade medel i enlighet med vad i motionen anförts.

Över sistnämnda yrkande hade utskottet inhämtat yttrande från skatteutskottet.

Lagutskottet hemställde

1. att riksdagen beträffande aktiekapitalets storlek skulle avslå motionen 1973:2110 yrkandet 1,

2. att riksdagen beträffande ny företagsform skulle avslå motionen 1973:2108 yrkandet 1,

3. att riksdagen beträffande fråga om avslag på förslaget till

Lördagen den
15 december 1973

*Ändring i aktie-
bolagslagen, m. m.*

övergångsreglering skulle avslå motionen 1973:2108 yrkandet 2,

4. att riksdagen beträffande övergångstidens längd med avslag på motionen 1973:2106 yrkandena 1 och 2 skulle anta punkten 2 i det i propositionen 1973:168 framlagda förslaget till lag om ändring i lagen (1973:303) om ändring i lagen (1944:705) om aktiebolag,

5. att riksdagen beträffande särskilda stödåtgärder skulle avslå motionerna 1973:2106 yrkandet 3, 1973:2107 och 1973:2110 yrkandet 2,

6. att riksdagen beträffande slopandet av kungörelseförfarandet med avslag på motionen 1973:2109 yrkandena 3 och 4 skulle anta punkten 4 första stycket i förslaget till lag om ändring i lagen (1973:303) om ändring i lagen (1944:705) om aktiebolag,

7. att riksdagen beträffande personlig ansvarighet för aktieägare m. m. skulle avslå motionen 1973:2109 yrkandena 1 och 2,

8. att riksdagen beträffande övergångsregleringen skulle anta förslaget till lag om ändring i lagen (1973:303) om ändring i lagen (1944:705) om aktiebolag i den mån det ej omfattats av hemställan ovan under 4 och 6,

9. att riksdagen beträffande rösträtten för aktier skulle anta det i propositionen framlagda förslaget till lag om ändring i lagen (1944:705) om aktiebolag,

10. att riksdagen beträffande dispens från låneförbudet för sin del – såsom tillägg till det i propositionen 1973:168 framlagda förslaget till lag om ändring i lagen (1944:705) om aktiebolag – skulle anta 75 b § aktiebolagslagen i den av utskottet föreslagna lydelsen, innebärande att 75 b § skulle kompletteras med en föreskrift om att hörande av borgenärerna inte behövde ske, om det var uppenbart att borgenärernas ställning inte påverkades av att ansökningen bifölls.

Reservationer hade avgivits

1. beträffande aktiekapitalets storlek av herrar Svanström (c), Lidgard (m), Börjesson i Falköping (c) och Sjöholm (fp), fru Jonäng (c) samt herrar Winberg (m) och Enlund (fp) som ansett att utskottet under 1 bort hemställa,

att riksdagen i anledning av propositionen 1973:168 och med bifall till motionen 1973:2110 yrkandet 1 för sin del skulle anta av reservanterna framlagt förslag till lag om ändring i lagen (1944:705) om aktiebolag,

2. beträffande ny företagsform av herrar Svanström (c), Lidgard (m), Börjesson i Falköping (c) och Sjöholm (fp), fru Jonäng (c) samt herrar Winberg (m) och Enlund (fp) som ansett att utskottet under 2 bort hemställa,

att riksdagen med bifall till motionen 1973:2108 yrkandet 1 beslutade att hos Kungl. Maj:t begära att förslag om en ny företagsform med begränsad ekonomisk ansvarighet för ägarna avsedd för mindre företag förelades riksdagen före utgången av år 1975,

3. beträffande fråga om avslag på förslaget till övergångsreglering av herrar Svanström (c), Lidgard (m), Börjesson i Falköping (c) och Sjöholm

(fp), fru Jonäng (c) samt herrar Winberg (m) och Enlund (fp) som – under förutsättning av bifall till utskottets hemställan vid punkten 2 – ansett att utskottet under 3 bort hemställa,

att riksdagen – med förklaring att propositionen 1973:168 inte kunnat i oförändrat skick bifallas – med bifall till motionen 1973:2108 yrkandet 2 skulle avslå propositionen i de delar som avsåg höjning av aktiekapital för bolag bildade före den 6 juni 1973,

4. beträffande övergångstidens längd av herrar Svanström (c), Lidgard (m), Börjesson i Falköping (c) och Sjöholm (fp), fru Jonäng (c) samt herrar Winberg (m) och Enlund (fp) som – under förutsättning av bifall till utskottets hemställan vid punkt 3 – ansett att utskottet under 4 bort hemställa,

att riksdagen – under förklaring att propositionen inte kunnat i oförändrat skick bifallas – med bifall till motionen 1973:2106 yrkandena 1 och 2 skulle anta punkten 2 i förslaget till lag om ändring i lagen (1973:303) om ändring i lagen (1944:705) om aktiebolag med av reservanterna föreslagen lydelse,

5. beträffande övergångstidens längd av herrar Svanström (c), Lidgard (m), Börjesson i Falköping (c) och Sjöholm (fp), fru Jonäng (c) samt herrar Winberg (m) och Enlund (fp) som – under förutsättning av bifall till reservationen vid punkt 1 – ansett att utskottet under 4 bort hemställa,

att riksdagen – under förklaring att propositionen inte kunnat i oförändrat skick bifallas – med bifall till motionen 1973:2106 yrkandena 1 och 2 skulle anta punkten 2 i förslaget till lag om ändring i lagen (1973:303) om ändring i lagen (1944:705) om aktiebolag med av reservanterna föreslagen lydelse,

6. beträffande särskilda stödåtgärder av herrar Svanström (c), Lidgard (m), Börjesson i Falköping (c) och Sjöholm (fp), fru Jonäng (c) samt herrar Winberg (m) och Enlund (fp) som – under förutsättning av bifall till utskottets hemställan vid punkt 3 – ansett att utskottet under 5 bort hemställa,

att riksdagen i anledning av motionerna 1973:2106 yrkandet 3, 1973:2107 och 1973:2110 yrkandet 2 hos Kungl. Maj:t skulle anhålla att de i motionsyrkandena berörda frågorna blev föremål för skyndsamt och förutsättningslös utredning samt att på grundval därav förslag om stödåtgärder förelades riksdagen före utgången av år 1975, samt

7. beträffande dispens från låneförbudet av herrar Lidgard (m) och Winberg (m) som ansett att utskottet under 10 bort hemställa,

att riksdagen beslutade att 75 b § aktiebolagslagen skulle bibehållas i sin nuvarande lydelse.

Herr SVANSTRÖM (c):

Herr talman! Det ligger ju någonting av skolavslutningsstämmning över kammaren, och det har väl inte sänkts påtryckningar för att vi från lagutskottets sida skulle begränsa vår verksamhet. Men jag vill, herr

Lördagen den
15 december 1973

*Ändring i aktie-
bolagslagen, m. m.*

talman, säga att vi har stått på tur nu i tre dagar, och vi har väl för avsikt att genomföra denna debatt så som vi hade tänkt oss.

I propositionen 168 föreslås ytterligare förändringar i den senast i våras ändrade lagen om aktiebolag. Denna proposition innehåller två huvudavsnitt – dels föreslås nya regler om aktiekapitalets minsta storlek för äldre aktiebolag, dels behandlas frågan om rösträtten för aktier som förvaltas av allmänna pensionsfonden. Därutöver har lagutskottet i samband med behandlingen av lagförslaget tagit upp frågan om ändring av bestämmelserna i aktiebolagslagen beträffande dispens från förbudet för aktiebolag att lämna penninglån till aktieägare, styrelseledamot och verkställande direktör. Denna senare fråga har upptagits med utnyttjande av utskotts initiativrätt.

I anledning av propositionen har ett antal motioner avlämnats. I motion från centerpartiet har föreslagits

1. att övergångstiden för ökningen av aktiekapitalet i aktiebolag bildade före den 6 juni 1973 till den i våras beslutade minimigränsen utsträcks till utgången av 1980,

2. att Kungl. Maj:t bemyndigas medge dispens för höjning även vid senare tidpunkt, om särskilda omständigheter föreligger, samt

3. att riksdagen hos Kungl. Maj:t anhåller om utredning beträffande ett garantisystem för att underlätta rörelsedrivande bolags anpassning till nya regler om aktiekapitalets storlek.

Centermotionen har följts upp i reservationer fogade till lagutskottets betänkande.

I reservationen 4, avgiven av utskottets icke-socialistiska ledamöter, föreslås beträffande övergångstidens längd att denna ökas till utgången av år 1980 samt att Kungl. Maj:t eller den myndighet som Konungen förordnar skall på ansökan lämna bolag tillstånd till ytterligare dispens om synnerliga skäl föreligger därtill.

I reservationen 5, som är ett alternativyrkande till reservationen 4, framföres jämväl en möjlighet till dispensförfarande.

I reservationen 6 föreslås särskilda stödåtgärder för sådana företagare som i samband med övergången till det beslutade högre aktiekapitalet kan antas få svårigheter att uppfylla kravet att kapitalet skall uppgå till detta högre belopp. Stödåtgärderna och därmed sammanhängande frågor bör bli föremål för skyndsam och förutsättningslös utredning, och vi reseranter förutsätter att förslag om stödåtgärder på grundval av den företagna utredningen förelägges riksdagen före utgången av 1975.

Beträffande aktiekapitalets storlek har, med uppföljande av reservationer till lagutskottets betänkande nr 19 år 1973, behandlade under vårriksdagen, utskottets borgerliga ledamöter avgivit en gemensam reservation, nr 1. I denna föreslås, liksom det föreslogs under vårriksdagen, att aktiekapitalets minimibelopp i enlighet med aktiebolagsutredningens förslag sättes till 20 000 kronor. Från centerpartiets sida framhöll vi vid behandlingen av denna fråga tidigare i år svårigheterna för ett stort antal rörelsedrivande mindre företag att uppfylla det av majoriteten genomförda minimibeloppet av 50 000 kronor, och vi anser nu att dessa invändningar fortfarande kvarstår. För många mindre företagare som oftast har föga vinstgivande företag och små möjligheter

Lördagen den
15 december 1973

*Ändring i aktie-
bolagslagen, m. m.*

att från företaget genom vinstredovisning avsätta erforderligt belopp synes de nya lagbestämmelserna mycket svåra att uppfylla. Det får därför anses angeläget att för dessa företagens räkning åstadkomma en ny företagsform som begränsar det personliga risktagandet. Sådana företagsformer, särskilt lämpade för mindre företag, förekommer vanligen i utlandet. I reservationen 2 hemställas att riksdagen beslutar att hos Kungl. Maj:t begära förslag om en sådan ny företagsform med begränsad ekonomisk ansvarighet för ägarna. Reservanterna begär förslag i detta sammanhang före utgången av 1975.

Centerpartiet, som i olika sammanhang har framfört betydelsen av att befrämja den mindre företagsamheten i vårt land, betraktar möjligheterna att antingen bibehålla bolagsformen med ett minimikapital av 20 000 kronor eller införa en ny företagsform, lämpad för de mindre företagen, som en angelägen målsättning.

Helt allmänt anser centern vidare att det gäller för samhället att agera på sådant sätt att inte de mindre företagarna känner sig negativt behandlade. Vi vill i stället befrämja den enskilda mindre företagsamheten. Vi vill uppmuntra företagarna att satsa sig själva, sin arbetsförmåga och sin initiativkraft på att skapa nya företag och därmed ge försörjningsmöjligheter även i bygder, som av en eller annan anledning saknar s. k. stora, tunga industrier. Likaså är det enligt vår mening angeläget att redan befintliga mindre företag ges möjligheter att ytterligare utveckla sin rörelse. I centerpartiet eftersträvar vi ett företagsvänligt klimat, och vi anser att den misstänksamhet mot bolagsformen som i olika sammanhang har kommit till uttryck icke är berättigad. Vi delar mångas uppfattning att bolagsbildningar åstadkomna i skatteflyktssyfte bör beivras, men detta förhållande får under inga omständigheter gå ut över de lojala företagare som finner bolagsformen vara ändamålsenlig för sina syftemål. Ett bifall till de gemensamma reservationer som fogats till lagutskottets betänkande nr 41 skulle säkerligen uppfattas positivt av företagarna.

Som jag tidigare påpekat har utskottet utnyttjat sin initiativrätt och framlägger nu förslag angående dispens från förbudet för bolag att lämna penninglån till aktieägare, styrelseledamot och verkställande direktör. I en föreslagen ändring av 75 b § hemställer utskottet att ett bolags kända borgenärer icke behöver höras över sådan dispensansökan, om borgenärernas ställning uppenbarligen icke påverkas av att ansökan om sådan långivning beviljas. Vi är medvetna om att det från rent principiell synpunkt kan resas invändningar mot att utskottet med utnyttjande av sin initiativrätt nu föreslår ändringar av gällande lag i detta sammanhang. Centerpartiets ledamöter i lagutskottet hävdar emellertid att de praktiska skälen i detta fall uppenbarligen talar för en omedelbar förändring.

Herr talman! Mina medmotionärer kommer senare att ytterligare utveckla sina synpunkter på vissa reservationer, och jag ber nu med det anförda att få yrka bifall till reservationerna 1, 2, 3, 4, 5 och 6. I övrigt yrkar jag bifall till utskottets hemställan.

Herr LIDGARD (m):

Herr talman! Aktiebolagslagstiftningens allmänna syfte är att göra denna företagsform till ett i alla hänseenden så ändamålsenligt redskap

Lördagen den
15 december 1973

*Ändring i aktie-
bolagslagen, m. m.*

som möjligt i näringslivets tjänst. Aktiebolagsformen erbjuder stora fördelar genom den personliga ansvarsfriheten för bolagets åtaganden och genom den praktiskt ändamålsenliga organisationen den ställer till förfogande för samverkan mellan kapital och arbete. Utan aktiebolagsinstitutet skulle vårt näringsliv över huvud taget inte ha uppnått den styrka och utveckling som i dag kännetecknar det.

Jag tycker att detta korta konstaterande är rätt angeläget i en situation där många försöker skjuta in sig på att framhäva aktiebolagen som tillhåll för skattesmitare och underlag för skatteflykt. För att en del personer missbrukat kryphål i lagstiftningen finns det ingen anledning att fördöma aktiebolagen som sådana, inte ens när det rör sig om små fåmansbolag. Ingen försvarar missbruket, som herr Svanström sade, och även om man ibland händelsevis skulle råka kalla en missbrukare smart ligger det verkligen inte något berömmande eller ursäktande i en sådan karakteristik.

Man måste alltså akta sig för att skära alla aktiebolag och deras ägare över en kam. Även för småföretagaren fyller aktiebolaget en god funktion -- han avskiljer en del av det han äger för att med detta bedriva en verksamhet. Han kan ha många hedervärda privata skäl för att begränsa sitt risktagande i produktion och i affärsverksamhet till aktiekapitalet. Han döljer inte hur han har begränsat sitt risktagande -- villkoren för hans verksamhet är registrerade och offentliga. De hederliga företagarna -- och de är som herr Svanström sade en majoritet i sammanhanget -- har ett rimligt anspråk på att inte behöva ta emot örfilarna, dvs. få förutsättningarna för sin verksamhet rubbade i något väsentligt hänseende, när statsmakterna försöker komma till rätta med skoj och skattesmiteri som ibland döljer sig under aktiebolagens täckmantel.

Antalet småbolag i vårt land har tagits till intäkt för att det skulle vara något felaktigt på gång hos oss här i vårt land. Jag tar ett exempel från debatten i våras där det sades att vi hade 125 000 bolag här i vårt land medan ett så stort land som Västtyskland inte har mer än ca 80 000. Jag håller med om att det naturligtvis ser konstigt ut med denna diskrepans i siffrorna, framför allt när man låter bli att tala om att den sannolika anledningen till de märkliga siffrorna är den att man i Tyskland har tillgång till ett särskilt associationsinstitut med begränsad ekonomisk ansvarighet för småföretagare, vilket vi inte har någon motsvarighet till i vårt land. Här hänvisas även småföretagaren till aktiebolagsformen för att uppnå samma ansvarsfrihet som småföretagaren har i Tyskland.

Vi har framhållit detta i en av reservationerna från moderata samlingspartiet, centerpartiet och folkpartiet, och vi är överens om att begära en utredning om den saken. Vi icke-socialistiska partier är överens om allt annat också i själva sakfrågorna. Bl. a. är vi överens om det herr Svanström påpekade beträffande den lägsta gränsen för aktiekapitalets storlek.

Det förefaller klart att man kan komma till rätta med skattefifflet åtminstone i ganska stor utsträckning med den i våras bestämda höjningen av aktiekapitalets lägsta gräns till 50 000 kronor. Men det är absolut inte bra om den gränsen samtidigt har blivit så hög att den ställer

till svårigheter för småföretagsamheten. Så länge vi inte har någon annan associationsform för småföretagsamheten än aktiebolaget måste aktiekapitalgränsen avpassas till dessa små företags förutsättningar.

Som jag tidigare sagt intog vi icke-socialistiska partier i våras den ståndpunkten att 20 000 kronor kunde vara en lämplig nedre gräns. Vi stödde oss i det sammanhanget på aktiebolagsutredningen. Majoriteten stannade för 50 000 kronor, och den siffran var enligt statsrådet Lidboms oförtydbara uttalande inte byggd på någon högre visdom. Vi vidhåller därför vår uppfattning att den nedre gränsen för aktiekapitalet bör reduceras till 20 000 kronor.

Som framgått av herr Svanströms anförande och delvis även av mitt finns det flera reservationer i detta sammanhang som vi är överens om. Jag skall inte utveckla dem vidare utan hänvisar till vad herr Svanström sade - jag kan instämma i det.

Så till reservation 7, avseende punkten 10 i hemställan. Den gäller inte en sakfråga inom aktiebolagsslagstiftningens ram. Den är viktigare än så. Den gäller en principfråga vid tillämpningen av våra grundlagar: folkrepresentationens självständighet i förhållande till regeringsmakten.

I våra grundlagar finns klart och tydligt angivet regler för umgänget mellan riksdagen och regeringen. Det är en reglering som inte tillkommit av en slump utan är betydelsefull. Maktbalansen mellan regering och folkrepresentation kräver att dessa regler respekteras. Gör man inte det, riskerar man att hela riksdagen och inte bara regeringspartiet förvandlas till ett regeringens transportkompani.

Den s. k. initiativrätten för utskotten har, som klart och tydligt sägs i förarbetena till lagbestämmelsen, tillkommit för att stärka riksdagens ställning. Men som den i detta fall har hanterats verkar den i motsatt riktning. Man har tagit en propå från Kungl. Maj:t och man hjälper till att slussa den igenom riksdagen utan att bereda andra intresserade ledamöter av kammaren tillfälle att som när det gäller en vanlig proposition komma med sina motioner och synpunkter.

Hur har då det hela gått till? Får jag besvara de intresserade att se på första sidan i lagutskottets betänkande. Där heter det: "I samband med lagutskottets behandling av lagförslaget under punkten 1 har inom utskottet väckts fråga om -- --." Det hade varit riktigare om det hade stått "har hos utskottet väckts fråga" i stället för "har inom utskottet väckts fråga". Nu ser man liksom framför sig hur någon eller några lagt sina pannor i tankedigra veck och tagit upp det som föreslås. Man tror alltså att det hela har skett inom utskottets ram.

I reservationen har vi tillåtit oss att lämna en redogörelse för hur detta ärende har aktualiserats. Utskottet har nämligen fått en promemoria från justitiedepartementet där man beskriver ärendet och menar att utskottet skall ta initiativ. Det är ett förfarande som absolut icke står i överensstämmelse med förutsättningarna för den initiativrätt som har tillagts riksdagens utskott. Herr Winberg och jag har med vår reservation velat visa att vi tycker att man verkligen har förfarit felaktigt på denna punkt.

Jag skall inte gå in på sakfrågan; den är ointressant i sammanhanget. Grundlagen är den övergripande lagstiftningen, och det är i detta ärende

Lördagen den
15 december 1973

*Ändring i aktie-
bolagslagen, m. m.*

den man skall se till och inte till om saken varit berättigad eller inte i ögonblicket. Men jag är beredd att diskutera det också, om det är någon som vill påstå att det var så utomordentligt angeläget att denna sak genomfördes nu och i detta sammanhang.

Jag skulle vilja säga att vi i detta fall har fått ett läroboksexempel på hur man inte skall bete sig i umgänget mellan regering och riksdag. De som har författat grundlagen och gjort förarbetena till den här punkten säger alldeles tydligt att riksdagsärenden bör framdeles väckas genom proposition eller motion. Med tanke på det föreliggande fallet är det väl inte alldeles utan att det ligger en tanke bakom.

Det borde kanske också sägas någonting om begagnandet av initiativrätten när det gäller lagutskottet. Initiativrätten tillkom ju för att man skulle kunna tillvarata den särskilda sakkunskap som under tidernas lopp växer fram inom de olika utskotten i olika sakfrågor. Man diskuterade ingående, om man även skulle ge lagutskottet initiativrätt i alla frågor. Det är ju så, att vi i lagutskottet hanterar en mängd lagstiftning, där sakkunskapen i själva sakfrågan hör hemma inom andra utskottsområden. I det här sammanhanget, när det gällde aktiebolagen såsom företagsformer och deras verksamhet, kan man väl säga att sakkunskapen kanske ligger inom ett annat utskott, även om det är vi som har hand om lagstiftningen. Det är därför orimligt för dem som sitter såsom sakkunniga i andra utskott, om de skall behöva uppleva att lagutskottet tar initiativ även på sådana områden där man i utskottet inte är den i första hand sakkunnige.

Herr talman! Jag hemställer om bifall till reservationen under punkten 10. Det betyder att riksdagen håller på sin integritet och att vi avvisar lagutskottets av Kungl. Maj:t inspirerade initiativ.

I detta anförande instämde herr Winberg (m).

Herr ENLUND (fp):

Herr talman! Jag tänkte i första hand beröra de problem som tas upp i reservationen 2. Dessförinnan vill jag emellertid med ett par ord beröra reservationen 7 — som herr Lidgard ägnade en del av sitt anförande åt.

Från folkparti- och centerpartihåll har vi inte ansett oss böra ansluta oss till den reservationen, men vi anser att de problem som där påtalas bör uppmärksammas, nämligen den här tendensen att skicka promemorior från departementen under pågående riksdagsbehandling i akt och mening att utskottet skall använda sin initiativrätt. I reservationen sägs — jag vill faktiskt understryka de orden — att det i förarbetena till lagen inte har antytts att "utskottets initiativrätt skulle ha tillkommit för att öppna en möjlighet för regeringen att — — — komplettera ofullständiga propositioner". En ytterligare utveckling av denna tendens är inte önskvärd. Jag vill understryka att riksdagen bör uppmärksamma detta i fortsättningen.

Herr talman! Jag vill säga några ord om det problem som tas upp i reservationen 2. I den folkpartimotion som har väckts i anledning av det föreliggande regeringsförslaget har kravet på en särskild bolagsform för mindre företag aktualiserats. Vi har ansett det så viktigt, att vi inte har

ansett oss kunna godta förslaget att minimibeloppet för aktiekapitalet höjs från 5 000 till 50 000 kronor – detta gäller ju bolag som bildades före juni i år. Vi menar att det kommer att medföra alltför stora svårigheter för många företag att under den övergångstid på fem år, som det är fråga om här, få fram de pengar som behövs. Vi tycker nog att utskottsmajoriteten har tagit litet för lätt på svårigheterna genom att nämna möjligheterna att gå över till handelsbolag eller kommanditbolag. Sedan säger man att det egentligen inte är någon nackdel för företagaren själv, eftersom han när han vill låna pengar i vilket fall som helst sannolikt måste ställa personlig borgen, om han har ett litet bolag. Utskottsmajoriteten anser också att det inte heller från samhällets synpunkt är någon nackdel eftersom det ”från allmän synpunkt är till fördel om små företag drivs i företagsformer med personligt ansvar för ägaren. De personer som står bakom ett företag och skall svara för rörelsen måste kunna uppfylla sina förpliktelser gentemot anställda, det allmänna och andra borgenärer. För att detta skall garanteras krävs det, om de skall vara befriade från personligt ansvar, att deras kapitalinsats i bolaget är betydande.”

Vad först beträffar lånemöjligheten är det säkerligen riktigt som utskottet beskriver det, att den mindre företagaren har svårigheter att få låna pengar utan personlig borgen. Men då kan man fråga sig om det kan vara riktigt att ytterligare öka hans kapitalbekymmer genom att avkräva honom en så hög insats av eget kapital i företaget som utskottsmajoriteten här förordar.

Påståendet att det är en fördel ”från allmän synpunkt” med att varje företagare själv står alla risker kan väl vara riktigt – men bara om man bortser från risken att företagaren ger upp, att han lägger ned eller minskar sin verksamhet och därmed också minskar arbetstillfällena. Vad man saknar i utskottets skrivning är just hänsynstagande till företagarens svårigheter att på fem år få fram så mycket pengar att han kan höja sitt aktiekapital så som det är föreskrivet i förslaget. Men om detta finns i utskottsmajoritetens skrivning inte en enda rad. Det är som om man helt hade glömt bort eller inte intresserat sig för företagarens svårigheter.

I reservationen 2 har vi pekat på dessa svårigheter. Vi är övertygade om -- och detta underströks kraftigt när vi i våras diskuterade de nya bestämmelser som sedan den 6 juni i år gäller för nybildade bolag - att Sverige inte utgör något undantag bland de västeuropeiska länderna i fråga om behovet av en särskild bolagsform för de mindre företagen.

Därför begär vi att Kungl. Maj:t före utgången av år 1975 skall förelägga riksdagen förslag om en ny företagsform som är så utformad att de mindre företagen i skattehänscende och även vad gäller rätt till fondavsättningar behandlas på samma sätt som aktiebolag. Självfallet måste kravet på insyn och kontroll från olika intressenters sida tillgodoses. Vi menar också att denna företagsform så långt det är möjligt bör förbehållas rörelsedrivande bolag.

Herr talman! Med hänvisning till vad jag nu har sagt och till vad som tidigare anförts i den här debatten av herrar Svanström och Lidgard om reservationerna 1 t. o. m. 6 ber jag att få yrka bifall till dessa reservationer.

Lördagen den
15 december 1973

*Ändring i aktie-
bolagslagen, m. m.*

Herr SVEDBERG (s):

Herr talman! Som herr Enlund erinrade om förde vi en ganska ingående debatt under vårriksdagen om dessa frågor. Utan att ha varit föremål för sådana påtryckningar som herr Svanström sade att han varit utsatt för skall jag ändå försöka koncentrera mig. Jag tänker nöja mig med några kommentarer i anslutning till reservationerna och de i debatten gjorda inläggen.

I den första reservationen yrkas med upprepande av förslag i motioner som riksdagen avlog under våren att *minimigränsen för aktiekapital* skall vara 20 000 kronor. Att nybildade bolag skulle ha ett aktiekapital av minst 50 000 kronor motiverade utskottet då med att den som driver ett företag måste ha ett ansvar för de åtaganden som görs i rörelsen. Är arbetstagare anställda måste dessa ha rätt att kräva att företaget är någorlunda stabilt, så att inte sysselsättningen av den anledningen äventyras.

I ett aktiebolag har aktieägarna inte något ansvar för bolagets förpliktelser utöver kapitalinsatsen i aktier. Är det kapitalet i bolaget mycket lågt kan dock exempelvis leverantörer kräva personliga borgensförbindelser. Skulle bolaget då komma på obestånd kommer inte intressenterna i ett bättre läge än om bolaget skulle ha drivits i annan företagsform med personligt ansvar.

Utskottet anser att den motiveringen fortfarande är hållbar. Enligt gjorda beräkningar finns det i landet ungefär 45 000 rörelsedrivande aktiebolag med kapital som understiger 50 000 kronor. Detta innebär dock inte att alla dessa har sitt aktiekapital nere i 5 000 kronor, utan det torde finnas en hel skala mellan 5 000 och 50 000 kronor. Helt säkert torde åtskilliga få besvär med att trappa upp aktiekapitalet till den föreslagna nya minimigränsen. Övergångstiden blir dock ganska lång. Som det erinrades om här föreslås utgången av 1978 som sista tidpunkt, dvs. en övergångstid på fem år. De företag som efter den tiden inte vill fortsätta som aktiebolag får möjlighet att på ett från skattesynpunkt förmånligt sätt övergå till annan företagsform. En undersökning som gjorts av den genomsnittliga storleken av småföretagens egna kapitalresurser ger för övrigt vid handen att i de flesta branscher möjlighet finns för erforderlig höjning av aktiekapitalet.

Tillgänglig statistik visar även att det inte blev stopp i aktiebolagsbildandet efter den 6 juni i år, det datum då 50 000-gränsen genomfördes. Sålunda nybildades i juni 750, juli 967, augusti 565 och september 647 aktiebolag.

Ett bifall till reservationen skulle även för dessa nybildade bolag sänka minimigränsen till 20 000 kronor. Detta skulle te sig ganska ryckigt och antagligen inte öka respekten för i vederbörlig demokratisk ordning fattade beslut. Utskottet finner ingen anledning ha annan mening i denna fråga nu än den som riksdagen gav uttryck för för ungefär sex månader sedan.

I reservationen 2 yrkas att en särskild företagsform införes som är bättre lämpad för den mindre företagsamheten, en företagsform med begränsat personligt risktagande. Även den frågan var uppe i riksdagen i maj månad, och det framkom då att en dylik företagsform, som finns i

exempelvis Tyskland, saknar traditioner i det här landet.

Enligt uppgift utgörs omkring 85 procent av aktiebolagen av fåmansbolag. Det är företrädesvis bland dem som aktiekapitalet understiger 50 000 kronor. Företagsskatteberedningen kommer inom en nära framtid att lägga fram en promemoria med förslag till väsentliga förändringar i skattereglerna just för fåmansbolagen. Syftet är enligt uppgift i propositionen att så långt möjligt åstadkomma en rättvis och likformig beskattning av dessa bolag jämfört med andra företagsformer. Förslag till förmånliga skatteregler för aktiebolag som övergår till annan företagsform kommer även att utarbetas inom företagsskatteberedningen. En proposition i ärendet har aviserats till 1974 års vårriksdag. Det finns alltså allt skäl att tills vidare invänta vad som kommer på detta område innan ytterligare saker förs på tal. Jag yrkar alltså bifall till utskottets förslag.

Även reservationen 3 har kommenterats. Här yrkas ytterligare en variant i fråga om aktiekapitalets storlek på så sätt att ingen höjning skulle behöva förekomma för äldre bolag. Om denna reservation skulle bifallas finge vi två minimigränser: 5 000 kronor för bolag bildade före den 6 juni 1973 och 50 000 kronor för dem som kommer till efter detta datum. Det vore nog inte särskilt rationellt och skulle medföra ett bibehållande av hela mängden av skrivbordsbolag.

Herr Svanström kommenterade också reservationen 4. Den går ut på att därest 50 000-kronorsgränsen blir gällande även för de äldre bolagen föreslås en förlängning av övergångstiden, i första hand till 1980 med möjlighet till ytterligare förlängning om synnerliga skäl kan vara för handen. Den femåriga tid som föreslås i propositionen synes emellertid för utskottet vara väl avvägd. I propositionen 93 förutskickades under vårriksdagen en övergångstid på mellan tre och fem år. Utskottet tycker att det är bra att den längre tiden blivit slutgiltigt föreslagen och yrkar bifall till propositionen i det hänseendet.

I reservationen 5 kombineras övergångstiden med ett till 20 000 kronor föreslaget minimikapital. Bortsett från de olika nivåerna i aktiekapitalet är alltså reservationerna 4 och 5 helt identiska även i fråga om de namn som står för reservationerna. Man får säga att det är ett sympatiskt drag hos reservanterna att vara välsorterade när det gäller motbud, men utskottet anser dock att övervägande skäl talar för propositionens förslag.

Reservationen 6 upptar förslag om stödåtgärder. Det gäller att man på olika sätt skall hjälpa de bolag som har svårighet att komma upp till stipulerat aktiekapital och därför bör subventioneras i olika avseenden. Utskottet tycker inte att detta vore försvarligt. Allting talar för att dessa bolag bör övergå till annan företagsform.

Vad sist gäller reservationen 7, är den ett ganska märkligt aktstycke. Med begagnande av sin initiativrätt har utskottet här föreslagit en ändring av 75 b-paragrafen i aktiebolagslagen. Paragrafen berör länsstyrelses möjlighet att ge dispens från låneförbudet för aktieägare. Ändringen innebär en lättnad i skyldigheten att höra bolagets kända borgenärer innan dispens för lån kan ges.

Reservanterna yrkar avslag på utskottets förslag med motiveringen att den promemoria som ligger till grund för förslaget åstadkommit inom

justitiedepartementet och därifrån sänts över till utskottet. Så får det inte gå till när det gäller utskottens initiativrätt, sade herr Lidgard. Herr Lidgard och herr Winberg synes dock fullständigt ha missuppfattat handläggningen av detta ärende. Det var inte så att departementet utan vidare sände över denna promemoria till utskottet för effektivering, utan det var den socialdemokratiska gruppen i utskottet som i ett tidigt skede beslöt att väcka förslag i frågan inom utskottet. Gruppen hade nämligen fått kännedom att den under vårriksdagen antagna 75 b § inte slog så bra när den konfronterades med det praktiska livet. Vissa storföretag har utarbetade sparplaner som innebär lättnader för de anställda när dessa köper aktier i bolaget. Bolagen går i borgen för det lån som de anställda får i bank i den utsträckning som aktiernas belåningsvärden inte räcker till som säkerhet. Detta förfaringsätt för med sig att dispens måste sökas för låneförbudet. Skall länsstyrelsen kunna ge denna dispens måste bolagets kända borgenärer först höras. I ett enda storföretag, där ca 1 500 anställda fått dylika lån genom bolaget, måste inemot 30 000 borgenärer höras innan dispens kan ges.

Vi fann detta förfarande vara i hög grad irrationellt och beslöt att föreslå utskottet ett litet tillägg till denna paragraf, innebärande att borgenärernas godkännande inte behövde inhämtas om deras ställning uppenbarligen inte påverkades av att ansökan bifölls. Vi betraktade det här som en rent praktisk fråga utan vare sig politisk eller konstitutionell räckvidd. Den föreslagna lilla lagändringen hade också mycket nära anknytning till den föreliggande propositionen, som ju behandlar ändringar i aktiebolagslagen. Antogs dessa saker samtidigt kunde även den nya 75 b § träda i kraft den 1 januari 1974, vilket berörda storföretag kunde antas vara mycket tacksamma för. Vi ansåg att den opolitiska och praktiska karaktären av frågan bäst markerades av att en promemoria överlämnades till utskottskansliet, som då kunde mångfaldiga den och sända den till ledamöterna i samband med övrigt tryck. Ledamöterna blev härmed i tillfälle att i lugn och ro studera densamma före sammanträdet, och sekretariatet kunde ge en fullt opartisk föredragning även i fråga om denna detalj.

Nu säger herr Lidgard att utskottens initiativrätt inte får hemfalla till att bli ett medel för regeringen att komplettera ofullständiga propositioner. Men i den fråga det här gäller kan inte detta vara ett godtagbart resonemang. Det uppges i propositionen 93, dvs. den som behandlades under vårriksdagen, att Svenska arbetsgivareföreningen, Svenska bankföreningen, Svenska fondhandlareföreningen, Sveriges allmänna exportförening, Sveriges grossistförbund, Sveriges industriförbund och Sveriges köpmannaförbund föreslagit just det innehåll som 75 b § fick i propositionen. Sedan hade utskottet en grundlig föredragning i ärendet, och det rådde inga delade meningar om just den här paragrafen. Den antogs enhälligt både i utskottet och här i kammaren. Det måste rimligen föra med sig att vi i utskottet har ett medansvar när paragrafen i fråga blev ofullständigt utformad. Detta bör väl i sin tur förpliktiga utskottet att på ett smidigt och praktiskt sätt se till att paragrafen blir heltäckande. Dessa synpunkter har förts fram, och jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag även i det här avsnittet.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag på alla punkter.

Herr SVANSTRÖM (c) kort genmäle:

Herr talman! Majoriteten inom lagutskottet har här företrätts av herr Svanberg. Han säger att ingenting har skett som ger anledning att ändra ståndpunkt sedan vi beslutade i dessa frågor i våras. Men jag vill betyga kammaren att detsamma gäller minoriteten vid detta tillfälle. Detta är således en uppföljning av de synpunkter vi hade den gången. Beträffande de sociala aspekterna på frågan finns det, såvitt jag vet, ingenting utrett om att de mindre företagen som begagnar bolagsformen skulle ha försatt sina anställda i ett sämre läge i förekommande fall.

Med anledning av herr Svedbergs kommentarer ber jag att få upprepa reservanternas synpunkter. Vi vill att en ny företagsform blir föremål för utredning, att en längre övergångstid diskuteras, att ytterligare dispens kan medges och att en utredning om stödformerna kan företas.

Beträffande herr Lidgards synpunkter angående denna promemoria och det oriktiga i att den vägen utnyttja utskottets initiativrätt har jag för min del sett praktiskt på den frågan. Det kom fram, som herr Svedberg sade, att när ett mycket känt bolag skulle bevilja sina anställda bostadslån behövde man gå ut till 30 000 kända borgenärer och meddela detta. Det förefaller mig som om den praktiska synpunkten i ett sådant här fall får väga över framför de rent konstitutionella.

Herr LIDGARD (m) kort genmäle:

Herr talman! Herr Svedbergs anförande påminde mig om den gamla och av oss alla kända historien: "Inga förklaringar. Det bara förvärrar saken."

Jag tror inte att det i utskottet finns någon som känner igen den historieskrivning som herr Svedberg lämnat här om hur initiativet tillkom. Om det vore på det sättet som herr Svedberg säger, att de här tankegångarna uppkom inom den socialdemokratiska gruppen, hade det verkligen varit motiverat att den socialdemokratiska gruppen diskuterat saken med oss andra i utskottet innan ni gick till Kungl. Maj:t och begärde ett lagförslag. Det hade ren principiellt varit rimligt att få diskutera om vi skulle ha tagit ett initiativ i den här saken innan ni gick till väga på detta sätt.

Jag vidhåller att det är en riktig upplysning jag lämnat i reservationen. Vi var några stycken som blev uppringda från utskottssekretariatet och fick upplysningen att det kommit en PM från Kungl. Maj:t i det här ärendet. Vi tillfrågades om vår uppfattning. Jag för min del förklarade, att jag inte gillade denna teknik att ta upp en fråga. Men jag sade att jag i och för sig inte hade någonting emot att denna PM skickades ut till ledamöterna. Jag kunde inte inse att det skulle förändra saken. Det är den principiella frågan som är viktig.

Jag tycker inte att det har så stor betydelse från saklig synpunkt om man väntar några månader med ändringen i den speciella paragrafen 75 b. Justitiedepartementet hade kunnat komma med en proposition i början av riksdagen och låtit oss hantera den i vanlig ordning. Jag betvivlar att

Lördagen den
15 december 1973

*Ändring i aktie-
bolagslagen, m. m.*

några rimliga anspråk kommer att åsidosättas om reservationen bifalles.

Jag skall kanske säga en sak till om utskottets initiativrätt. Det framhålles också i förarbetena att man skall eftersträva enighet i utskottet när man tar initiativ. Det finns vissa funderingar på vad initiativen skall gå ut på. I det här sammanhanget har man helt struntat i det.

Får jag sedan också påminna om att man förbereder en fullständig revision av aktiebolagslagstiftningen. Det är sagt att den skall komma år 1975. Jag förmodar att det i justitiedepartementet också ligger en del andra förslag som ter sig ungefär lika angelägna som denna 75 b § att genomföra. Jag tycker att man vilselett oss i lagutskottet.

Herr SVEDBERG (s) kort genmäle:

Herr talman! Beträffande initiativet sade herr Lidgard att han inte kände till handläggningen, vilket är lättförklarligt. Den socialdemokratiska gruppen i utskottet brukar träffas ibland, och jag kan inte minnas att herr Lidgard varit med då. Han kan inte alls känna till förfarings sättet i det här hänseendet.

Herr Lidgard säger att det hade varit rimligt att diskutera den här saken i utskottet. Det fanns tillfälle till detta. Det var ju en socialdemokratisk utskottsledamot som yrkade bifall till denna fråga, många inlägg förekom och möjlighet till debatt saknades inte när denna fråga togs upp.

När ett utskott använder sig av sin initiativrätt i en viss fråga måste väl ett förslag i ett ärende komma från någon, från en ledamot eller en hel grupp ledamöter. Ledamöterna kan ju inte kläcka precis samma idé samtidigt, utan ett förslag måste komma ifrån någon, och det skall sedan diskuteras. Om förslagsställaren fått sitt uppslag från ett storföretag, departement eller från något annat håll måste väl vara ovidkommande i det hänseendet. Det kan inte ha någon konstitutionell betydelse.

Ett utskott måste ju ha kontakter utåt. Det sitter inte i ett slutet rum och debatterar och voterar. Ett utskott är ingen konklav utan är föremål för inflytande utifrån. En ledamot av ett utskott kan väcka förslag i sådana här frågor.

Jag kan för min del inte förstå, att det fanns något fel i detta förfarings sätt.

Herr LIDGARD (m) kort genmäle:

Herr talman! Jag skulle vilja säga två saker.

Praktiskt taget vem som helst i vårt land, företagare eller enskild person, kan vända sig till ett utskott eller till utskottsledamöter och framföra ett förslag eller be någon av utskottets ledamöter att ta upp en fråga. Men jag har den bestämda uppfattningen att det finns *ett* organ som inte kan göra på det sättet, och det är Kungl. Maj:ts regering. Det finns grundlagsenliga bestämmelser beträffande umgänget mellan regering och riksdag och de är till för att följas. Herr Svedberg säger att det har gått till på ett annat sätt och att herr Lidgard inte är medlem av den socialdemokratiska gruppen. Nej, tack och lov för det.

Jag skall ställa en fråga till herr Svedberg: Om ni i den socialdemokratiska gruppen inte hade kommit på denna goda idé utan det, som jag

skriver i reservationen, oförmedlat hade kommit en promemoria till utskottet, hade ni ändå tagit upp den och tyckt att det var ett riktigt förfarande, eller hade ni då hållit med om att man skulle se närmare på grundlagens bestämmelser?

Herr SVEDBERG (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag föreställer mig att även den socialdemokratiska riksdagsgruppen säger tack och lov för att inte herr Lidgard är med där.

Departementets medverkan i detta fall var att promemorian skrevs. Men det var gruppen som tog initiativ till att detta förslag skulle väckas. Hade det inte varit enahanda om det socialdemokratiska riksdagskansliet skrivit promemorian? Var det ett absolut fel av konstitutionell art att promemorian skrevs i departementet, när initiativet ändå kom från annat håll? Förslaget kom ursprungligen från storföretagarna, men sedan tog den socialdemokratiska gruppen i utskottet upp det och förde fram det i utskottet.

Herr statsrådet LIDBOM:

Herr talman! Det är inte mycket frestande att ta till orda så här på tröskeln till julklappshandlandet. Jag skall inte heller ta upp den konstitutionella debatten och lägga mig i den. Men själva sakfrågan är så pass viktig och vad som har sagts här bl. a. av herr Lidgard är av den arten att jag ändå måste säga några få och saktmodiga ord i ämnet.

Riksdagen befinner sig i en ganska ovanlig situation. Frågan om aktiekapitalets storlek och låneförbudet avgjordes i våras på grundval av en proposition som behandlades i maj. Vad vi nu har att ta ställning till är övergångsbestämmelserna om hur lång tid företagare, som har ett aktiekapital som är lägre än 50 000 kronor, skall ha på sig för att trappa upp kapitalet till den högre gränsen om så önskas.

Vad som händer här i riksdagen är att man vill riva upp vårens beslut och göra själva frågan om hur stort aktiekapitalet skall vara till en huvudfråga på nytt. Jag skall inte riva upp sakdebatten från maj månad, men alla vet att bakgrunden till dessa ändringar, låneförbudet och höjningen av aktiekapitalet, hade någonting att göra med våra erfarenheter från senare år av att aktiebolagsformen i stigande grad har missbrukats på olika sätt. Skattemyndigheterna kan ge massor med exempel på olustiga trollerier med vinst- och förlustbolag och med mindre trevliga sätt att utnyttja aktiebolagsformen för obehöriga ändamål, t. ex. av personer som egentligen inte har minsta anledning att bilda bolag men som använder aktiebolagsformen för att sprida sina inkomster på olika familjemedlemmar och därmed minska skatten eller, för att ta ett annat exempel, för att skoja staten på lönegarantin vid konkurs.

Herr Lidgard frågar: Vem försvarar missbruket? Nej, naturligtvis försvarar ingen missbruket. Men vad herr Lidgard och flera andra gör är att ni för det första egentligen inte vill tala annat än med mycket små bokstäver om missbruket och inte vill erkänna att missbruket breder ut sig och blir ett allt vanligare problem, för det andra över huvud taget bagatelliserar problemets omfattning och för det tredje inte vill göra

något effektivt för att komma till rätta med missbruket.

Herr Lidgard säger att regeringen påstår att det finns en bolagsbildning, som är mycket omfattande och som är misstänkt från olika synpunkter. Men så framhåller herr Lidgard att vi i materialet kommer med felaktiga siffror. Vi skulle ha jämfört de 135 000 aktiebolagen i Sverige, vilket onekligen är en uppseende hög siffra, med de 80 000–85 000 som förekommer i Västtyskland. Men samtidigt är fördolt att i Västtyskland dessutom förekommer en annan bolagsform, s. k. GmbH-bolag, som används i flitig utsträckning och rimligen borde jämföras med svenska aktiebolag.

Det förhåller sig inte så. I siffran 85 000, som vi nämnde i propositionen i våras, ingår dessa GmbH-bolag. Fortfarande är det alltså uppseendeväckande att det finns 135 000 aktiebolag i det lilla landet Sverige men 85 000 eller något fler bolag av aktiebolags- eller GmbH-typ, jämförbara med de svenska 135 000, i det stora industrilandet Västtyskland. Det är därför oroande att bolagsbildningen ökar så enormt hastigt. Enbart från 1970 till 1972 bildades över 42 000 bolag.

Herr Lidgard säger att han inte har någon respekt för beloppet 50 000 kronor som riksdagen beslöt om i våras. Han hänvisar också till att han har mitt ord på att den inte bygger på någon högre visdom. Nej, herr Lidgard, det är riktigt. Det finns inte någon högre visdom som man kan åberopa för att aktiekapitalet skall vara minst 25 000, 50 000 eller 75 000 kronor. Men det finns naturligtvis hållpunkter för en bedömning. Man får ta till beloppet så att det ter sig rimligt och realistiskt från ekonomiska synpunkter. Några tankar fanns naturligtvis bakom när vi satte 50 000 kronor som gräns.

Låt mig nämna att statistiska centralbyrån gjort en undersökning för räkenskapsåret 1970, där man skalat bort skrivbordsbolagen – alltså bolag som inte bedriver någon rörelse och inte har några anställda – och hållit sig enbart till dem som driver rörelse och har anställda samt har ett aktiekapital på 10 000 kronor eller mindre. Är det så enormt svårt för dessa bolag, som alltså tillhör en typ av legala och välmotiverade företag får man anta, att trappa upp kapitalet till 50 000 kronor? Se på deras balansräkningar och nettotillgångar. Statistiska centralbyråns undersökning visar att deras faktiska egna kapital i genomsnitt uppgår till 42 000 kronor. Det tyder inte på att vi för dessa seriösa företag har bestämt oss för en orimligt hög siffra.

Dessutom, herr Lidgard, sade vi i våras att vi skulle överväga detta med övergångstiderna och verkligen se till att vi tar behöriga hänsyn till den lojala småföretagsamheten. Vi sade att vi skulle bestämma en övergångstid som var tillräckligt generös, tre eller fem år. Sedan har vi funderat vidare och stannat för det generösaste alternativet, dvs. fem år. Mot den bakgrunden torde det vara svårt att påstå att ändringarna i aktiebolagslagstiftningen kommer att leda till några beaktansvärda svårigheter för den majoritet av lojala företagare som herr Lidgard och andra säger sig företräda.

Jag håller helt med herr Lidgard om att majoriteten av företagare måste antas vara lojala och hederliga personer. Men därmed är inte sagt, herr Lidgard, att ens majoriteten av de 135 000 aktiebolag vi i dag har är

lojala och välmotiverade bolagsbildningar. Det är en helt annan sak. Det sista skulle jag inte vilja skriva under på.

Herr SVANSTRÖM (c):

Herr talman! Jag vill bara helt kort påpeka att en av anledningarna till att antalet aktiebolag har ökat kan vara att myndigheterna har anvisat den företagsformen för många mindre företagare, bl.a. för att slippa den faktiska sambeskattningen. Myndigheterna har med andra ord anvisat en väg som har utnyttjats.

Jag skall, herr talman, inte ytterligare förlänga debatten.

Överläggningen var härmed slutad.

Punkten 1

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 1 av herr Svanström m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Svanström begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller lagutskottets hemställan i betänkan-
det nr 41 punkten 1 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 1 av herr Svanström
m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens
ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Svanström begärde
rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna om-
röstning gav följande resultat:

Ja	—	156
Nej	—	150
Avstår	—	2

Punkten 2

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels
reservationen nr 2 av herr Svanström m. fl., och förklarades den förra
propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Svanström
begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller lagutskottets hemställan i betänkan-
det nr 41 punkten 2 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 2 av herr Svanström
m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens
ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Svanström begärde
rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna om-
röstning gav följande resultat:

Ja	—	157
Nej	—	149
Avstår	—	2

Lördagen den
15 december 1973

Ändring i aktie-
bolagslagen, m. m.

Punkten 3

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 3 av herr Svanström m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Svanström begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller lagutskottets hemställan i betänkandet nr 41 punkten 3 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 3 av herr Svanström m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Svanström begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja — 156
Nej — 150
Avstår — 2

Punkten 4

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 4 av herr Svanström m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Svanström begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller lagutskottets hemställan i betänkandet nr 41 punkten 4 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 4 av herr Svanström m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Svanström begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja — 156
Nej — 150
Avstår — 2

Punkten 5

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 6 av herr Svanström m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Svanström begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller lagutskottets hemställan i betänkandet nr 41 punkten 5 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 6 av herr Svanström m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Svanström begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja — 157
Nej — 149
Avstår — 2

Punkterna 6–9

Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter hemställt.

Punkten 10

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 7 av herrar Lidgard och Winberg, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Lidgard begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller lagutskottets hemställan i betänkandet nr 41 punkten 10 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 7 av herrar Lidgard och Winberg.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Lidgard begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja — 258
Nej — 39
Avstår — 9

§ 6 Föredrogs försvarsutskottets betänkande nr 30 med anledning av propositionen 1973:204 med förslag till lag om ändring i förordningen (1957:344) om oljeavgift m. m.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 7 Tillstånd att inrätta bankkontor

Föredrogs näringsutskottets betänkande nr 67 i anledning av propositionen 1973:197 med förslag till lag om ändring i lagen (1955:183) om bankrörelse, m. m. (angående tillstånd att inrätta bankkontor) jämte motion.

I propositionen 1973:197 hade Kungl. Maj:t, under åberopande av utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för den 2 november 1973, föreslagit riksdagen att inom finansdepartementet upprättade

Lördagen den
15 december 1973

*Tillstånd att in-
rätta bankkontor*

förslag till

1. lag om ändring i lagen (1955:183) om bankrörelse,
2. lag om ändring i lagen (1955:416) om sparbanker,
3. lag om ändring i lagen (1956:216) om jordbrukskasserörelsen,
4. lag om ändring i lagen (1969:732) om postbanken.

I propositionen hade föreslagits att affärsbanker, sparbanker, jordbrukets kreditkassor och postbanken ej fick inrätta bankkontor utan särskilt tillstånd. Sådant tillstånd meddelades av nämnden för bankkontorsetablering. Talan mot nämndens beslut fick föras hos Kungl. Maj:t. De nya bestämmelserna hade föreslagits bli tillämpliga med verkan fr. o. m. den 1 november 1973.

I detta sammanhang hade behandlats den i anledning av propositionen väckta motionen 1973:2165 av herr Strindberg m. fl. (m) vari hemställts att riksdagen skulle avslå propositionen.

Utskottet hemställde

att riksdagen med avslag på motionen 1973:2165 skulle anta i propositionen 1973:197 framlagda förslag till

1. lag om ändring i lagen (1955:183) om bankrörelse,
2. lag om ändring i lagen (1955:416) om sparbanker,
3. lag om ändring i lagen (1956:216) om jordbrukskasserörelsen,
4. lag om ändring i lagen (1969:732) om postbanken.

Reservation hade avgivits av herrar Regnéll (m) och Hovhammar (m) som ansett att utskottet bort hemställa,

att riksdagen med bifall till motionen 1973:2165 skulle avslå propositionen 1973:197.

Herr REGNÉLL (m):

Herr talman! I går, fredag, drev socialdemokraterna och kommunisterna här i kammaren igenom ett lagförslag, som på ett nytt område inskränker den enskilda människans rätt att — trots dokumenterad kompetens — etablera sig som näringsidkare. I dag, lördag, kommer tydligen ett beslut av liknande innebörd att drivas igenom.

Om en anhängare av marknadshushållning utifrån detta konstaterande — två dagar, två nya tvångslag — stod upp och sade: "Detta är ju alldeles rysligt! Statistiken visar, att vi nu har att räkna med en ny tvångslag om dagen", ja, herr talman, då skulle vi skratta och be den upprörde lugna ner sig, kanske över en elementär lärobok i statistik och sannolikhetskalkyl.

Kammaren skall nu behandla propositionen om förbud att inrätta sparbankskontor, jordbrukskasskontor, affärsbankskontor eller postbankskontor utan särskilt tillstånd av en nämnd, utsedd av regeringen. Jag måste säga att propositionen präglas just av den uppjagade skräck, som jag nyss visade att den kan hemfalla åt, som låter sig påverkas av icke representativa siffror. Vad som åberopas för att förvandla den rådgivande nämnden till en myndighet är att nämnden under 1973 fått notera sex

avsteg från rekommendationerna mot genomsnittligt två under tidigare år. Nog tycker man att vänskapliga resonemang mellan parterna kunde ha valts i stället för tvångslagstiftning.

Bankrörelse är servicetjänst åt en kundkrets. Bankerna strävar efter förmåga att på ett bra och billigt sätt handlägga olika ärenden för kunderna. Ett av de stora problemen är där: Hur många "kvartersbutiker" skall kunderna erbjudas? Vad kostar det banken att upprätthålla ett nät av småbutiker vid sidan av de stora som måste finnas? Vad kostar det kunderna i form av tid och eventuell reskostnad, om ett sådant nät inte finns över landet?

Etableringsnämndens existensberättigande ligger naturligtvis i att hålla tillbaka överetablering. I sin rådgivande funktion kan den där ha varit till nytta, särskilt i de fall den hållit tillbaka etableringen i centrala delar av tätorter.

Men när regeringen nu föreslår att nämnden skall bli beslutande måste man verkligen fråga sig, om inte detta går stick i stäv mot den liberalisering av banklagen som riksdagen beslutade om från årsskiftet 1969. Då förklarade riksdagen att bankväsendet bäst skulle kunna fungera, om man tillät en aktiv konkurrens över hela kreditmarknadens område. Det tövädet ser nu ut att bli ganska kortvarigt – kontorsnätet är en mycket viktig del av konkurrensen.

Redan för det enskilda kreditinstitutet kan det vara svårt, ja, mycket svårt, att bedöma det optimala antalet kontor. I två mycket intressanta artiklar i det nummer av Svenska sparbanksföreningens tidskrift som kom ut i går presenteras fakta dels från Sparbanken Kronoberg, dels från Stockholms sparbank. Man beklagar verkligen att lagförslaget inte varit ute på remiss till t. ex. Svenska sparbanksföreningen – då hade det kanske sett ganska annorlunda ut när det kom på riksdagens bord. Inte minst från landsortssparbankens, Sparbanken Kronobergs, sida understryks i den artikel som jag nämnde att småkontoren har en förankring i kundkretsen och en betydelse för den, som ger bankföretaget "ett ansvar för att bankservicen upprätthålls lokalt så långt detta är ekonomiskt försvarbart".

Vad har då herrarna i nämnden i Stockholm att ställa mot en sådan uppfattning och en sådan kännedom om de lokala förhållandena? Jo, de skall pröva vad som i propositionen kallas vara "rationellt från samhällsekonomiska synpunkter". Att nämnden hittills satt likhetstecken mellan samhällsekonomiska intressen och nej till spridd service är klart.

Men är det, herr talman, lika klart att ett sådant likhetstecken verkligen kan sättas? För utspridda bankkontor använde jag tidigare i mitt anförande uttrycket "kvartersbutik". På handelsn område har allt fler människor börjat få upp ögonen för de små enheternas betydelse för kunderna. Gångavståndet blir mindre, den personliga kontakten och trivseln blir större. Jag vill påstå att detsamma gäller om bankverksamheten.

Företrädarna för de fina samhällsekonomiska synpunkterna finner sådant orationellt. Bankmannakåren blir onödigt stor, menar regleringsanshängarna. Lägen och lokaler tas i anspråk, som hade kunnat användas för andra aktiviteter, säger man. Min fråga är: Är det då så farligt, om en

Lördagen den
15 december 1973

*Tillstånd att in-
rätta bankkontor*

del nya jobb skapas här i landet för människor som nu har svårt att få arbete? Och är det inte så att man på många håll rent av har bekymmer för att få kommersiella lokaler uthyrda? Från bankvärldens sida är man helt klart mera benägen att svara ja på de frågorna än vad etableringsnämnden är. Men ständigt har man naturligtvis på bankhåll den regel i minnet som jag nyss citerade efter den småländskt kostnadsmedvetna sparbanken: "så långt detta är ekonomiskt försvarbart".

Herr talman! Utan att vara skakad just av att vi två dagar i följd fått nya tvångslagar måste man beklaga att tendensen tycks gå i riktning mot det ökade statsinflytande över näringslivet, den nymerkantilism, som bl. a. professor Assar Lindbeck vid så många tillfällen har varnat för. Myndigheterna bör inte inbilla sig, brukar han som bekant säga, att just de kan överblicka verkningarna av sina ingrepp i näringslivet.

Till dagens debatt är ingen folkpartist anmäld, enligt den lista som är uppsatt, och ingen centerpartist heller. Nog vill man hoppas att de som tänker liberalt också kommer att rösta liberalt. Och nog vore det förvånande, om inte centerpartiet visar sig dela de farhågor för möjligheterna att föra fram det kooperativa bankalternativet som Sveriges jordbrukskasseförbund uttalat i en skrivelse, som förbundet har fått ge in till näringsutskottet när det nu saknat möjlighet att yttra sig som remissinstans.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservationen, vars innebörd är att etableringsnämnden skall behålla sin rådgivande karaktär.

Herr HAGLUND (s):

Herr talman! Innan jag går in på näringsutskottets ställningstagande vill jag ge ett par repliker till herr Regnéll.

För det första: Om ledamöterna i etableringsnämnden hade haft möjligheten att resonera med bankintressenterna, så hade vi i dag kanske inte behövt ha det här förslaget till lag om etableringskontroll.

För det andra: Det är naturligtvis formellt riktigt när herr Regnéll säger att det är Kungl. Maj:t som utser ledamöterna i etableringsnämnden, men observera att de ändock utses på förslag bl. a. av bankspektitionen, Bankföreningen, Sparbanksföreningen, Jordbrukskasseförbundet och Bankmannaförbundet.

Så till näringsutskottets ställningstagande! I koncentrat gäller näringsutskottets betänkande om tillstånd att inrätta bankkontor följande.

Från 1969 har affärsbanker, sparbanker osv. i princip haft fri rätt att öppna bankkontor. I och med en samordning av rörelsereglerna för dessa banker år 1968 avskaffades nämligen den etableringskontroll som dittills varit rådande. Men i samband med detta infördes också en skyldighet för bankerna att före inrättande av nya bankkontor inhämta yttrande från ett rådgivande organ, nämnden för bankkontorsetablering.

Snart fem år har nu gått sedan denna frihet att inrätta nya bankkontor infördes. Inte tycks återhållsamheten ha varit särskilt påtaglig. Departementschefen uttryckte ju också redan i sin proposition år 1968 vissa farhågor för att återgången till en fri kontorsetablering kunde medföra ett alltför ohämmat bankkontorsbyggande. Han trodde dock att utvecklingen skulle kännetecknas av den för en demokrati ovärderliga san-

ningen: frihet under ansvar. Så har nu icke blivit fallet. Nämnden har under åren 1969–1972 haft att handlägga 769 ärenden. I Dagens Nyheter i dag kan vi se att antalet plussades på med ytterligare 49 fram till halvårsskiftet i år, och summan var alltså då 818 ärenden. Av dessa har 543 gällt nyetableringsfrågor och övriga flyttningar av bankkontor. Nämnden har i 86 fall avstyrkt tilltänkta etableringar. Mot nämndens avstyrkande har i 6 fall öppnats nya kontor. Vad dessa bankkontor kostat har vi icke fått några uppgifter om. Tendensen att fortsätta byggandet av bankkontor trots nämndens avstyrkande tycks dock på senare tid ha tilltagit.

I propositionen antydes också att två banker i Stockholm ämnar fullfölja etablering trots nämnda avstyrkande. Av den tidigare återopade artikeln i Dagens Nyheter verkar det som om det är SE-banken och Wermlandsbanken som tänker fortsätta utbyggandet med två kontor. Vidare anges i propositionen att nämnden erhållit information om att en annan bank överväger etableringar i fyra fall där nämnden avstyrkt. Departementschefen konstaterar därför följande: "Jag anser det uppenbart att nämnden under rådande förhållanden saknar möjlighet att fullgöra de funktioner som lagts på nämnden. Risk föreligger att det under kort tid kan uppstå en okontrollerad etablering av bankkontor som inte är rationell från samhällsekonomiska synpunkter. Med hänsyn härtill anser jag nödvändigt att en offentlig kontroll över all bankkontorsetablering införs."

Utskottsmajoriteten delar denna uppfattning och anser det nödvändigt att införa en kontroll som gör det möjligt att förebygga en obefogad tillväxt av bankernas kontorsnät.

De moderata reservanterna kan helt naturligt inte ansluta sig till detta med utgångspunkt i sin borgerliga ideologi om de fria krafternas spel och konkurrens. Det är en konkurrens som jag tror att man i många fall kan likna vid luffarschack — alltså med avstängningsprincipen, som varit rådande vid exempelvis etableringar av bensinstationer. Det här bankbyggandet påminner därom.

I detta fall skall dock erkännas att reservanterna funnit även en annan uppslagsända för sin reservation, nämligen ikraftträdandebestämmelserna. De säger nämligen i sista stycket av sin reservation: "Ett inslag i den föreslagna lagstiftningen som särskilt måste påtalas är ikraftträdandebestämmelserna, vilka i realiteten skulle få en tillbakaverkande effekt som inte är förenlig med kravet på rättssäkerhet."

Reservanterna tycks vara mer ängsliga för detta än t. ex. Svenska bankföreningen och Sveriges jordbrukskassförbund, som mer betonar utvecklingen av affärsbankernas kontorsbestånd, tar upp en debatt om samhällsnytta kontra företagsekonomi osv. Sveriges jordbrukskassförbund tycks exempelvis vara mer intresserat av konkurrenssituationen mellan de olika bankgrupperna — affärsbanker i aktiebolagsform, sparbanker i stiftelseform och jordbrukskassor i föreningsform.

Utskottsmajoriteten anser att ikraftträdandebestämmelserna och deras konsekvenser kan hänföras till marginalen. Om vi bygger tolv eller tjugo nya bankkomplex per år måste vara en fråga av betydligt större ekonomiska dimensioner. Vi tycks ju ändå inte vara alltför underför-

Lördagen den
15 december 1973

*Tillstånd att in-
rätta bankkontor*

sörjda med exempelvis affärsbankskontor – 1 647 den 30 juni 1973 redovisas av Svenska bankföreningen.

Till sist vill jag framhålla att de nya bestämmelserna om inrättande av bankkontor föreslås bli tillämpliga från och med den 1 november 1973.

Jag yrkar bifall till näringsutskottets hemställan.

Herr REGNÉLL (m) kort genmäle:

Herr talman! Herr Haglund uttalade som generellt omdöme att bankerna inte tycks ha varit särskilt återhållsamma beträffande nyetableringen. Då får jag på nytt erinra om att det under fyra år har gjorts sex avsteg från vad kontorsetableringsnämnden har ansett vara befogat. Det kan väl inte anses vara några betydande avsteg från den återhållsamhet som anses riktig.

Herr Haglund tog till ett gammalt fint talesätt – frihet under ansvar. Det är vad den gamla lagen innebar, och nog tycker jag att man måste förvränga fakta ganska kraftigt för att göra gällande att den friheten inte har utnyttjats på rätt sätt.

Nu menar herr Haglund tvärtom att när man har en rådgivande nämnd, skall man i alla fall följa dess bestämmelser. Det skulle ju betyda – och det är väl ändå inte meningen med en rådgivande nämnd – att man, för att ta till ett gammalt uttryckssätt, sade: Det rätter och packer eder efter.

Så frågar herr Haglund vad nyetablering drar i fråga om kostnader, och den frågan är naturligtvis berättigad. Jo, det kan kosta arbetslöner till människor – ofta unga människor – som annars hade gått utan arbete trots god skolning. Det kan också innebära att fastigheter – t. ex. här längs Drottninggatan – där många lokaler nu står tomma skulle få hyresgäster som de annars inte hade kunnat påräkna. Detta är ett led i ett dynamiskt framåtskridande i samhället och som sådant har det sitt berättigande.

Herr ANDERSSON i Örebro (fp):

Herr talman! När man lyssnade till herr Regnéll hörde man väl nästan i bakgrunden biskop Tomas' frihetssång: Frihet är det bästa ting. Det vill vi väl alla hylla, men det skall även vara frihet under ansvar, och det är därför som den allsidiga nämnd som funnits för bankernas kontorsetablering har gjort den här framställningen.

Herr Regnéll beklagade att inga folkpartiser och inga centerpartister var med på moderaternas reservation. Orsaken är just att det har funnits en rådgivande nämnd, där man haft förutsättningar att föra vänskapliga resonemang. Herr Regnéll ville ju också antyda att med vänskapliga resonemang hade man kunnat klara detta. Det är klart att den möjligheten fanns, men när Wermlandsbanken och SE-banken inte ville ha några vänskapliga resonemang gjordes den här framställningen.

Vi har väl samma uppfattning som Sparbanksföreningen i det här ärendet, att det finns allt skäl att återgå till det tidigare systemet. Det är att baklaga, säger vi i utskottsbetänkandet, att man skall behöva göra det, men det fanns tydligen – som man bedömde det hela från sakkunnigt håll i nämnden – ingen annan utväg.

Herr REGNÉLL (m):

Herr talman! Får jag be herr Andersson i Örebro att lämna dokumentation på att Wermlandsbanken och SE-banken inte velat ha några vänskapliga resonemang med nämnden. I ledningen för dessa banker sitter människor som alls inte har gjort sig kända för att ha svårt att komma till tals med personer i olika sammanhang och lyssna till skäl där goda sådana kan ges.

Beträffande SE-banken — där jag är anställd och där jag alltså har viss uppfattning om hur det ligger till — kan det erinras om att den utgör en sammanslagning av två olika banker. En sådan sammanslagning innebär naturligtvis en viss strukturomdaning; annars skulle den ju vara helt meningslös. Den strukturomdaning tar sig uttryck dels i att kontor läggs ner, dels i att nya kontor kommer till på platser där kanske var och en av de tidigare parterna haft vissa kunder men inte tillräckligt många för att motivera ett kontor.

Sådana omständigheter borde herr Andersson i Örebro redovisa i stället för att komma med påståenden som inte kan bevisas om att ledningen för dessa banker, Wermlandsbanken och SE-banken, skulle ha ställt sig avvisande till resonemang med nämnden.

Herr ANDERSSON i Örebro (fp):

Herr talman! Det är alldeles tydligt att det här var en av orsakerna till att framställningen till departementschefen gjordes.

Överläggningen var härmed slutad.

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen av herrar Regnéll och Hovhammar, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Regnéll begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller näringsutskottets hemställan i betänkandet nr 67 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen av herrar Regnéll och Hovhammar.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Regnéll begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja	—	252
Nej	—	50
Avstår	—	5

§ 8 Föredrogs

Näringsutskottets betänkande

Nr 70 i anledning av propositionen 1973:170 angående utgifter på

Nr 160

Lördagen den
15 december 1973

*Meddelande ang.
tid för justering
av återstående
protokoll, m. m.*

*Höstsessionens
avslutning*

tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1973/74 i vad avser handelsdepartementets verksamhetsområde

Lagutskottets betänkanden

Nr 39 i anledning av propositionen 1973:156 med förslag till lag om avveckling av vissa godmanskap för delägare i skifteslag, jämte motion

Nr 40 i anledning av propositionen 1973:140 med förslag till lag om ansvarighet för oljeskada till sjöss, m. m. jämte motioner

Justitiekammarens betänkande

Nr 43 i anledning av Kungl. Maj:ts i propositionerna 1973:140 och 1973:172 framlagda förslag till lagar om ändring i lagen (1966:664) med vissa bestämmelser om immunitet och privilegier, m. m.

Lagutskottets betänkanden

Nr 43 i anledning av propositionen 1973:175 angående godkännande av konvention om lagkonflikter i fråga om formen för testamentariska förordnanden, m. m.

Nr 44 i anledning av Kungl. Maj:ts proposition 1973:167 angående förslag till lag om exekutiv försäljning av registrerat skepp m. m.

Kammaren biföll vad utskotten i dessa betänkanden hemställt.

§ 9 Föredrogs finansutskottets betänkande nr 43 angående tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1973/74.

Sedan kammaren bifallit utskottets framställning om att ärendet skulle företas till avgörande efter endast en bordläggning, bifölls vad utskottet i övrigt hemställt.

§ 10 Meddelande ang. tid för justering av återstående protokoll, m. m.

Herr TALMANNEN yttrade:

Jag får meddela att kammarens vid höstsessionens slut återstående ojusterade protokoll framläggs till godkännande fredagen den 28 december kl. 12.00.

En preliminär plan för kammarens sammanträden under tiden 10/1–1/2 1974 har utdelats till kammarens ledamöter.

§ 11 Höstsessionens avslutning

Herr TALMANNEN anförde:

Ärade kammarledamöter! Avslutningen av årets riksdag innebär också att enkammarriksdagens första treårsperiod avslutas. Erfarenheterna av de gångna tre årens riksdagsarbete visar att den nya riksdagen i stort fungerat väl. Arbetsbelastningen har emellertid blivit avsevärt större än man räknat med. Vid en jämförelse med förhållandena de sista åren i

tvåkammarriksdagen framgår det att antalet motioner, interpellationer och enkla frågor ökat avsevärt liksom taletiden i kammaren.

Det var mot bakgrunden av dessa erfarenheter som vårriksdagen beslutade om en ingående och bred översyn av riksdagens arbetsformer. Den kommer att göras av en kommitté som talmanskonferensen utsett. Utredningen skall bl. a. överväga fördelningen av ärenden mellan utskotten och ta upp frågor som hänger samman med årsrytmen och veckorytmen i riksdagsarbetet. Det är angelägna men samtidigt svåra uppgifter som måste lösas för att i framtiden minska arbetsbördan i kammaren och utskotten utan att grundligheten i riksdagen eftersätts.

Vid årsskiftet är det inte mindre än 61 av kammarens ledamöter som lämnar riksdagen. Kammarens högt värderade ålderspresident, herr Erlander, är en av dem. Han har bevistat 44 riksdagar, varit ledamot av regeringen i 26 år och statsminister i 24 år. Under ett kvarts sekel har herr Erlander varit förgrundsgestalten i det politiska samhällsarbetet. Att kortfattat ge en rättvisande bild av herr Erlanders gärning är inte möjligt. Den saknar motsvarighet i vårt parlamentariska liv.

Även många av de övriga avgående ledamöterna har tillhört riksdagen mycket länge. Skatteutskottets ordförande herr Brandt har bevistat 34 riksdagar, likaså herr Lundberg. Jordbruksutskottets ordförande herr Hansson i Skegrie kan se tillbaka på 30 riksdagsår, herrar Antby och Larsson i Luttra på 28. Ordföranden i riksdagens revisorer fru Eriksson i Stockholm, herrar Wedén, Persson i Skänninge och Engkvist har 26 riksdagar bakom sig, herr Mossberger 24, herrar Almgren, Nelander och Svedberg 22.

Jag riktar ett varmt tack inte bara till dem som jag här nämnt utan också till övriga ledamöter som nu lämnar riksdagen för deras förnämliga arbetsinsatser och för gott kamratskap. Samtidigt tackar jag de ledamöter som kommer att fortsätta i riksdagen för det betydelsefulla arbete de utfört under det gångna året.

Till vice talmännen ber jag att få framföra ett tack för gott samarbete och värdefull hjälp.

Jag framför också kammarens tack till vår sekreterare för hans skickliga och säkra arbete. Likaså vill jag ge uttryck för kammarens tacksamhet till kanslipersonalen, stenograferna och all övrig personal för deras beredvillighet och utomordentliga arbetsinsatser.

Jag hoppas att uppehållet i riksdagsarbetet skall ge kammarens ledamöter och personal möjlighet till rekreation och avkoppling så att vi kan möta 1974 års arbetsuppgifter med friska krafter.

Med den förhoppningen tillönskar jag alla en god jul och ett gott nytt år.

Ordet lämnades på begäran till

Herr ERLANDER, som yttrade:

Herr talman! Vi avgående tackar för de vänliga ord som Ni, herr talman, nyss har riktat till oss.

De avgående är en mycket blandad skara. Några av dem går till annan offentlig verksamhet i samhällets tjänst. Några betraktar väl det här avbrottet i riksdagsarbetet som mycket tillfälligt. De känner sig stå mitt

uppe i en rikspolitisk gärning, och jag är övertygad om att många av dem kommer att återfinnas i kammaren inom kort.

Det är litet annorlunda för oss äldre. För oss innebär slutet på 1973 års riksdag att vår politiska gärning är avslutad.

Men vare sig vi tillhör den ena eller den andra kategorin tror jag att vi allesammans uttrycker vår glädje och vår stolthet över att vi har fått tillhöra Sveriges riksdag. Det har varit en rad stimulerande arbetsuppgifter. Vi har haft utomordentligt stor glädje av samarbetet, över partigränserna och inom partigränserna, mellan kammarens ledamöter. Inte minst har Ni, herr talman, och Era medarbetare ordnat vårt arbete så att det har kunnat uppstå en ganska sällsynt blandning av effektivitet och trivsel. Jag instämmer gärna i det tack som herr talmannen nyss riktade till de utomordentliga medarbetare som under chefstjänstemännens ledning bidragit till detta resultat.

Sedan jag har framfört detta tack vill jag gärna göra ett par allmänna reflexioner – jag kanske har lättare att tala om kammarens ledamöter sitter ner på sina platser.

Vi har, som jag nyss sade, här i riksdagen ansett att vi sköter vårt arbete ganska effektivt. Men vad tänker de valmän som skickat oss hit och vilkas ombud vi skall vara? Är det säkert att de anser att vi sysslar med de angelägenheter som de anser vara de viktigaste? Kanske det bland valmännen börjar insmyga sig en viss svårighet att ibland förstå de politiska partiernas ställningstaganden. Känner medborgarna att vi är deras representanter? Det är farligt när medborgarna börjar tala om oss politiker som "dom" och om sig själva som "vi andra". Det är ett tecken som motiverar en självrannsakan från vår sida. Kan det gå här som det gick i det nyss förrättade folketingsvalet i Danmark?

Nog förefaller farhågorna vara väldigt långt borta. Den valrörelse som vi hade 1973 präglades ingalunda av ointresse och likgiltighet. Men vi skall inte vara alldeles för självsäkra. Svårigheterna för medborgarna är i växande, och det finns många människor som känner en stor oro inför framtiden. Den oron ökas när de tycker sig märka att de är ställda utanför de avgöranden som skulle kunna påverka den utvecklingen.

Det får inte vara så i en demokrati. Människorna skall känna att de *kan* påverka utvecklingen, och det skall ske genom de förtroendemän som medborgarna själva har valt i riksdag och i kommunstyrelser.

Det är klart att idealet vore om man kunde komma därhän, att medborgarna identifierade sig med samhällets politik. Det går lättare att åstadkomma en sådan identifikation när allting går bra, då det finns ett betydande utrymme för en ständigt stegrad välståndsutveckling. Det är klart att vi hoppas att en sådan utveckling skall följa även i framtiden. Men det är uppenbart att vi inte kan grunda dessa förhoppningar om en fortsatt snabb välståndsökning på ett hämingslöst exploaterande av naturtillgångar och miljö.

Vi kommer väl över dagens oljekris. Den är oerhört smärtsam för många, men jag ser dess största betydelse däri, att det är en hårdhänt påminnelse om hur lätt grunden för vår välståndsutveckling kan brytas ner.

När vi nu lämnar riksdagen gör vi det vid en tidpunkt då det – inte

bara av det skäl som jag här antydde – ser ganska dystert ut för den politiska framtiden. Framtiden är skymd av hotande moln, och den blir inte mycket ljusare av skenet från diktaturernas bokbål.

När jag för nu mer än 40 år sedan kom in i riksdagen brann det också bokbål. Den gången var det i Berlin; nu är det i Chile. Bokbålen 1933 vidgades till en världskatastrof och en världsbrand. Och när jag har tänkt tillbaka på mina 40 år har det slagit mig att under nära hälften av denna tid, som jag har tillhört Sveriges riksdag, har politiken varit bestämd av världskris, världskrig och dess följder.

Det var en period både under arbetslöshetens härjningar och under världskrigets stormar, då det gällde att över huvud taget överleva. Om individen lämnades åt sig själv var han värnlös. Rädningen för den enskilda människan låg i sammanhållning, samarbete, disciplin. Den väg som vi hade att vandra, den hade vi att vandra tillsammans. Det var inte mycket utrymme för individuella strövtåg.

Många i min generation fick sin samhällssyn bestämd av dessa erfarenheter: bestämd av nödvändigheten av sammanhållning i kampen mot gemensamma faror. För oss kom samhället att framstå som individens värn. Det föreföll som om konflikten – den urgamla konflikten sedan grekernas tid – mellan individens frihet och samhällets styrka skulle vara utplånad. Det var väl inte så. Det var väl helt enkelt så, att riskerna för yttre våld pressade samman individerna.

Men hur blir det under mer normala förhållanden? Ja, då vet vi att medborgarnas intressen ofta är motstridiga, och deras uppfattningar om både hur samhället ser ut och hur samhället borde se ut är mycket olika. Och det är inte bara grupp- och klassintressen som bryts mot varandra. Mer och mer kommer vi till insikt om att den nuvarande generationen också måste hävda de kommande generationernas intresse.

Det vore, herr talman, orimligt om inte dessa motsatsförhållanden skulle komma att prägla riksdagens arbete under normala förhållanden. Ja, jag går så långt att jag säger att höjdpunkterna, under de år jag varit med i den parlamentariska debatten och diskussionen, har varit när motsättningarna – intressemotsättningarna och åskådningsmotsättningarna – har klarlagts i kammardebatten. Men alla vi som sitter här vet att hur fascinerande de debatterna än har varit har vårt huvudsakliga arbete bestått i att i utskott, förtroenderåd och riksdagsgrupper försöka jämka samman alla dessa motstridiga intressen – inte så att någon av oss drömmer om att kunna skapa en politik som alla accepterar och som kan godtas av alla, men åtminstone så att den kan tolereras, att man arbetar fram lösningar som kan vara åtminstone tolerabla som provisorier.

Men räcker det nu? Räcker det vardagsarbetet i nuvarande situation? Svårigheterna är stora. De svårigheter som ni kommer att möta, och som vi svenska medborgare över huvud taget kommer att möta, kan inte övervinnas utan en planering på lång sikt och en hushållning med våra resurser. En sådan planering, en sådan hushållning kräver fasthet, konsekvens, målmedvetenhet. Aldrig någonsin, inte ens under krigstiden, har det kravet varit starkare än nu.

Men samtidigt sker inte bara i vårt land utan över hela Europa – för att inte tala om Amerika – en försvagning av styrkan hos de krafter som

Nr 160

Lördagen den
15 december 1973

*Höstsessionens
avslutning*

har anförtrotts ledningen av våra samhällen. Det var detta problem som syselsatte mig när jag som ung student började syssla med politiken: Hur skall man i en demokrati kunna förena individens krav på frihet och individens lika starka krav på lösning av problem som kräver fast samhällelig ledning? Under 1920-talet misslyckades i stort sett dessa försök till långsiktiga lösningar. Det var en period av ständiga regeringsväxlingar och därmed svårigheter att åstadkomma långsiktiga lösningar.

Ni har framför er en situation då balansen i parlamentet inte kommer att underlätta de långsiktiga lösningarna. Men känner jag Sveriges riksdag rätt kommer det att uppfattas som en stimulans till att icke förtrötts i ansträngningarna att finna lösningar på de väsentliga problemen, lösningar som täcker över motsättningarna.

Herr talman! Jag önskar er nu en hygglig jul och ett gott nytt år. Ni kommer tillbaka med friska krafter. Jag skall följa er verksamhet.

Herr Erlander hyllades efter sitt anförande med långvariga applåder, varefter herr talmannen förklarade 1973 års riksdags höstsession avslutad.

§ 12 Kammaren åtskildes kl. 12.30.

In fidem
SUNE K. JOHANSSON

/Solveig Gemert